

Høgskolen i Telemark

Avdeling for helse- og sosialfag

MAPPEKRAV

3. ÅR BARNEVERN

HOVEDEMNE: 3 Den reflekterende praktiker
DELEMNE: 12 Kritisk perspektiv på egen yrkesutøvelse
OPPGAVE: 12-1 Fordypningsoppgave

ANTALL ORD: 10828

TEMA: TVANGSEKTESKAP

KANDIDATNR: 73, 74

KULL: 2004

FRIST FOR INNLEVERING: 04. mai 2007.

1. FORSØK

"De synspunkter som er fremsatt i oppgaven er studentenes egne, og derfor ikke nødvendigvis et uttrykk for instituttets holdninger."

FORORD

Vi takker vår veileder Svein Mofossbakke for råd og støtte gjennom en lang og lærerik prosess. Videre takker vi våre informanter. Det hadde vært vanskelig å skrive denne oppgaven uten dere.

Du må ikke sitte trygt i ditt hjem, og si:

Det er sørgelig, stakkars dem!

Du må ikke tåle så inderlig vel

Den urett som ikke rammer deg selv!

Jeg roper med siste pust av min stemme:

Du har ikke lov til å glemme!

Et vers av diktet: Du må ikke sove!

Av Arnulf Øverland. Den røde fane, 1937.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1	INNLEDNING	5
1.1	PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING	5
1.2	BEGRUNNELSE FOR VALG AV TEMA.....	5
1.3	BEGREPSAVKLARING	6
1.4	BEGRUNNELSE AV VALGT PROBLEMSTILLING	6
1.5	AVGRENSNING AV PROBLEMSTILLINGEN.....	7
1.6	OPPGAVENS DISPOSISJON	7
2	METODE	9
2.1	PRESENTASJON AV METODER	9
2.1.1	<i>Kvantitativ metoder</i>	9
2.1.2	<i>Kvalitative metoder</i>	9
2.2	BEGRUNNELSE FOR VALG AV METODE	10
2.3	METODEKRITIKK.....	10
3	TEORI	12
3.1	TVANGSEKTESKAP	12
3.2	BARNEVERN TJENESTENS RAMMER I FORHOLD TIL TVANGSEKTESKAP.....	13
3.2.1	<i>Barnevernets juridisk kompetanse</i>	13
3.2.2	<i>Barnevernets faglige kompetanse</i>	14
3.2.3	<i>Barnevernspedagogers personlige kompetanse</i>	15
3.3	BARNEVERNETS SAMARBEIDSPARTNERE I TVANGSEKTESKAPSSAKER.....	15
3.4	LITTERATURGJENNOMGANG	16
3.4.1	<i>Tvangsekteskapsaker i hjelpeapparatet</i>	16
3.4.2	<i>UDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap – halvårsrapport 2005</i>	17
3.4.3	<i>Faglitteratur</i>	18
4	INTERVJU	19
4.1	RØDE KORS OSLO	19
4.1.1	<i>Rolle</i>	19
4.1.2	<i>Hjelpetiltak</i>	19
4.1.3	<i>Plasseringsalternativer</i>	20
4.1.4	<i>Kompetanse</i>	21
4.1.5	<i>Anbefalinger</i>	21
4.2	HUMAN RIGHTS SERVICE (HRS).....	21
4.2.1	<i>Rolle</i>	21
4.2.2	<i>Hjelpetiltak</i>	22
4.2.3	<i>Plasseringsalternativer</i>	22
4.2.4	<i>Kompetanse</i>	22
4.2.5	<i>Anbefalinger</i>	22
4.3	UDIS KOMPETANSETEAM	23
4.3.1	<i>Rolle</i>	23
4.3.2	<i>Hjelpetiltak</i>	23
4.3.3	<i>Plasseringsalternativer</i>	23
4.3.4	<i>Kompetanse</i>	24

4.3.5	Anbefalinger	24
4.4	POLITIET I OSLO	24
4.4.1	Rolle.....	24
4.4.2	Hjelpetiltak	25
4.4.3	Plasseringsalternativer.....	25
4.4.4	Kompetanse	25
4.4.5	Anbefalinger	25
4.5	BARNEVERN SVAKTA I SKIEN	26
4.5.1	Rolle.....	26
4.5.2	Hjelpetiltak	26
4.5.3	Plasseringsalternativer.....	27
4.5.4	Kompetanse	27
4.5.5	Anbefalinger	27
4.6	BARNEVERN TJENESTEN I DRAMMEN.....	28
4.6.1	Saksgang.....	28
4.6.2	Hjelpetiltak	28
4.6.3	Plasseringsalternativer.....	28
4.6.4	Kompetanse	29
4.6.5	Anbefalinger	29
5	DRØFTING.....	30
5.1	BARNEVERNETS SAKSBEHANDLING I TVANGSEKTESKAPSSAKER MED FOKUS PÅ BARNETS BESTE...30	30
5.2	HJELPETILTAK ETTER BVL. § 4-4.....	31
5.2.1	Megling.....	31
5.2.2	Øvrige aktuelle hjelpetiltak.....	32
5.3	PLASSERINGSALTERNATIVER ETTER BVL. §§ 4-6 OG 4-12.....	33
5.3.1	Bokollektiver.....	33
5.3.2	Institusjoner.....	34
5.3.3	Beredskaps- og fosterhjem.....	35
5.4	BARNEVERNETS KOMPETANSE I TVANGSEKTESKAPSSAKER	35
6	KONKLUSJON	37
7	AVSLUTNING.....	38

1 INNLEDNING

I følge Bredal (2006) ble tvangsekteskap blant innvandrede minoriteter i Norge første gang beskrevet i 1992, da norsk-pakistansk ”Sima” fortalte om sin dramatiske historie i et intervju med journalist Hege Storhaug. Siden har det vært en debatt i norske medier. Bredal (2007) har gjennomført en undersøkelse i 2006 hvor 311 barnevernkontorer deltok. I 2005 fikk disse barnevernkontorene 35 nye meldinger som gjaldt tvangsekteskapsproblematikk, og det ble gjennomført 33 undersøkelser. Totalt oppgir barnevernkontorene 45 barn i 2005 og 18 i de 10 første månedene i 2006, til sammen 63 barn som er involvert i tvangsekteskapsaker. 83 % av barna er jenter. Halvparten av de berørte barna hadde Irak, Pakistan eller Somalia som opprinnelsesland. Vi ser at tvangsekteskapsproblematikken ikke har så stort omfang i barnevernet, men forekommer. Bredal (2006) sier at det kan være store mørketall her. Vi er interesserte i hvordan barnevernet jobber med disse sakene og på hvilken måte samarbeidspartnere kan bidra til dette arbeidet.

I dette kapitlet vil vi presentere problemstillingen, begrunnelse for valg av tema, begrepsavklaring og begrunnelse for valg- og avgrensning av problemstilling. Til slutt kommer en oversikt over oppgavens disposisjon.

1.1 Presentasjon av problemstilling

”Hvordan kan vi som saksbehandlere i barneverntjenesten hindre at ungdommer blir tvangsgiftet, samt følge dem opp på en best mulig måte.”

1.2 Begrunnelse for valg av tema

Det ble i 1975 innført innvandringsstopp i Norge. Innvandringen skjer nå i form av familiegjenforening ved å hente ektefelle i utlandet. I følge Statisk Sentralbyrå har antall innvandrere økt de siste 50 årene. I 2001 hadde 6,6 % av befolkningen innvandrerbakgrunn, hvorav 4,5 % hadde ikke-vestlig opprinnelse. Fram til 2006 økte antall innvandrere til 8,3 % hvorav 6,1 % fra ikke-vestlige land (<http://www.sb.no/emner/02/01/10/innvbef/>). Bredal (1999:36) påpeker at foreldrene til de fleste ungdommer med ikke-vestlige innvandrerbakgrunn ser etter partnere for barna i sitt eget hjemland og noen i sin egen slekt, gjerne et søskenbarn. Ungdommene er ofte enige i at partneren skal komme fra samme etniske gruppe, men foretrekker en partner som er oppvokst i Norge. Hun sier videre at ekteskapsinngåelse er en viktig del av generasjonskonflikten i flere minoritetsfamilier. Det er varierende alvorlighetsgrad i disse konfliktene.

Økt innvandring gjennom familiegjenforening bidrar til at barneverntjenesten kan få flere tvangsekteskapsaker.

Barnevernet blir ofte kritisert i mediene i forhold til sin manglende kompetanse, og dårlig tilbud for de utsatte, samt manglende handling i enkelte saker. Vi vet ikke om denne kritikken er berettiget, men den vekker vår interesse til å undersøke hva som virkelig kan gjøres i praksis for å ivareta disse ungdommenes rettsikkerhet.

1.3 Begrepsavklaring

Seland (2003:13) hevder at **tvangsekteskap** oppstår dersom den som skal gifte seg ikke har mulighet til å si nei til en avtale og utsettes for press eller tvang. Videre sier hun:

”Tvangsekteskap innebærer at man ikke har en reel mulighet til å nekte å gifte seg, og er forbudt ved lov i Norge. Slik tvang strider også imot internasjonale konvensjoner som FN-konvensjonen og Haag-konvensjonen. Reglene om tvangsekteskap er regulert i ekteskapslovens § 16,3. ledd og trådte i kraft 1. januar 1995.” Marie Nilsen Seland (2003:13) Tvangsekteskap. Mira senteret.

Begreper som tvangsekteskap, giftepress, ufrivillig ekteskap står nær hverandre og er vanskelige å skille. Bredal (2006) reiser spørsmål om hvem det er som skal definere tvangen. Røde Kors Oslo skriver på sin nettside som henvender seg til ungdommer i risikosone: ”Det er opp til deg å definere om du er utsatt for tvangsekteskap”.

I oppgaven velger vi å bruke begrepet tvangsekteskap.

Tvangsekteskap er brudd på straffeloven § 222, utlendingslovgivningen § 9, 3.ledd og ekteskapsloven §§ 1a, 5a, 6, 7, 11, 14, 16 og 23 uansett alder til de utsatte, men hvis de i tillegg er under 18 år er det også brudd på barneloven §§ 30a, 31 og 33 og barnevernloven § 1-1. Alle personer som oppholder seg i Norge og som er under 18 år kommer innunder barnevernloven §§ 1-2 og 1-3 og barneloven samt FN's barnekonvensjon (1990) og de har rett til beskyttelse mot tvangsekteskap.

1.4 Begrunnelse av valgt problemstilling

Problemstillingen er relevant for barnevernspedagoger, fordi tvangsekteskap handler om barn og unge også under 18 år som utsettes for tvang og ulovlige handlinger.

Vi hadde en forelesning om emnet på høgskolen, og dette temaet vekket stor interesse hos oss. Vi ønsker å øke vår faglige kompetanse på området, slik at vi kan jobbe på en profesjonell måte i forhold til de ulike aspekt problematikken har. Vi skal se på problemstillingen som blivende barnevernspedagoger og vi vil fordype oss i det med hensyn til barnevernets rolle i slike saker. I tillegg til den faglige interessen har vi et personlig engasjement i emnet. Formålet med oppgaven er å tilegne oss kunnskap om barneverntjenestens handlingsrom i tvangsekteskapsaker.

1.5 Avgrensning av problemstillingen

Barnevernloven § 3-1 pålegger kommuner en forebyggende rolle og barneverntjenesten har ansvar for å avdekke omsorgssvikt. I oppgaven skal vi ikke fokusere på forebyggende arbeid, men på den langsiktige hjelpen ungdommene kan ha behov for, etter at barneverntjenesten har fått en sak. Dette innebærer hindring av tvangsekteskap, samt oppfølging av de aktuelle ungdommene. Barnevernloven § 4-16 pålegger barneverntjenester å følge utviklingen også til foreldre etter omsorgsovertakelse, dette blir ikke tatt med i oppgaven. Vi skal fokusere på hva barnevernet konkret kan gjøre for ungdommene i slike saker.

Bredal (2006) legger vekt på forskjellen mellom arrangert ekteskap, som er frivillig, og tvangsekteskap som er ufrivillig. I denne oppgaven konsentrerer vi oss om tvangsekteskap, selv om linjen mellom tvangs- og arrangert ekteskap ofte er glidende. Bredals (2006) rapport påpeker at autoritær oppdragsstil og kontroll av jenters seksualitet har en sammenheng med senere giftepress. Vi skal bare fokusere på saker hvor giftepress er allerede aktuelt.

På grunn av oppgavens omfang og tidsramme og på grunnlag av etiske overveielser, har vi besluttet å ikke intervju utsatte ungdommer, men fagpersoner med spisskompetanse. Med det får vi ikke informasjon fra personer som selv har opplevd tvangsekteskap, bare fra hjelpeapparatet. Vi er oppmerksomme på at vi på denne måten ikke får fanget problemet i hele sin bredde.

Barneverntjenestens arbeid begynner med at de får en bekymringsmelding bvl. § 4-2. Vi ser at alle samarbeidspartnere barneverntjenester bruker generelt er aktuelle meldere til barneverntjenesten på grunnlag av bvl. § 6-4.

I denne oppgaven konsentrerer vi oss om saker som går videre til undersøkelsen bvl. § 4-3 og tiltak etter bvl. §§ 4-4, 4-6 og 4-12.

I henhold til bvl. § 1-3 kan barneverntjenesten sette i verk tiltak dersom barnet er under 18 år. Hvis et tiltak er iverksatt før barnet er fylt 18 år, kan det forlenges opp til 23 år dersom ungdommen samtykker til det.

1.6 Oppgavens disposisjon

Oppgaven er delt i fire kapitler. I metodekapittelet presenterer vi ulike metoder, velger en metode som vi jobber etter, begrunner dette valget og anvender metodekritikk.

Teorikapittelet inneholder beskrivelse av tvangsekteskap og presentasjon av relevant teori.

Intervjukapittelet presenterer resultatene fra intervjuene.

Etterpå drøftes teori og funnene i intervjuene i forhold til problemstillingen og vi bringer inn våre egne synspunkter.

I konklusjonen samles trådene og problemstillingen besvares.

2 METODE

Tranøy sier at begrepene vitenskap og metode henger sammen. Å være vitenskapelig er å være metodisk (Dalland, 2004:70).

I følge Dalland (2004:71) er metode noe som forteller oss hvordan vi bør gå frem for å skaffe og etterprøve kunnskap. Videre sier han at redskapen vi bruker i møte med noe vi vil undersøke, er metoden. Metoden er hjelpemiddel til å samle inn data som vi trenger til undersøkelsen vår.

I dette kapitlet vil vi presentere ulike metoder, begrunnelse for valg av metode, samt metodekritikk.

2.1 Presentasjon av metoder

2.1.1 Kvantitativ metoder

Målet med kvantitative metoder er å få fram mest mulig korrekt bilde av den målbare variasjonen. Metoden går i bredden, og samler inn et lite antall opplysninger om mange undersøkelsesenheter. Metoden er systematisk og strukturert, og tar sikte på å formidle forklaringer (Dalland, 2004:74). I kvantitative undersøkelser ligger hovedtyngden i forarbeidet og planleggingen, på grunn av at en ikke har mulighet å gå tilbake til informantene for å få klarhet i uklare svar. En form for kvantitativ metode innen samfunnsvitenskap er bruk av spørreskjema. Vi ser at i forhold til oppgavens rammer er dette en lite hensiktsmessig metode. Derfor velger vi ikke å utdype denne metodebruken.

2.1.2 Kvalitative metoder

Kvalitative metoder tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle. Metoden går i dybden ved å få mange opplysninger om få undersøkelsesenheter. Gjennom kvalitativ metode får en fram det som er spesielt og unikt eventuelt også avvikende. Det kvalitative intervjuet preges av fleksibilitet uten faste fasitsvar. Det er informantens subjektive forståelse av saken. Datainnsamlingen skjer i direkte kontakt med informantene. Data som samles inn tar sikte på å forstå helheten og sammenhengen i lys av delene. Forskeren ser fenomenet innenfra og erkjenner påvirkning og delaktighet. (Dalland, 2004:74)

I kvalitative undersøkelser har en mulighet til å bruke observasjon og intervju som innhenting av informasjon.

Observasjon er en korrekt beskrivelse av det vi ser uten å tillegge våres tolkning.

Intervju er en metode som fanger opp informantens nyanserte beskrivelser om sin livsverden.

I oppgaven skal vi benytte halvstrukturert intervju som er en kvalitativ metode.

2.2 Begrunnelse for valg av metode

Tidsrammen og omfangen av oppgaven gir ikke mulighet til å gjennomføre en stor kvantitativ undersøkelse. Vi vil ikke måle og tallfeste et fenomen og finne årsaksforhold. Målet er å søke forståelse av problemstillingen, og undersøke mulige handlingsalternativer for å hjelpe ungdommene i tvangsekteskapsaker. Vi vil få fram en dypere forståelse av problemstillingen. Vi er opptatt av informantenes subjektive erfaringer, forståelse og spisskompetanse.

Kvalitative metoder benyttes for å få informasjon som kan beskrives som et fenomen. Med dette mener vi for eksempel barn som er utsatt for tvangsekteskap kan betraktes som et fenomen. For å få innsikt i temaet er det hensiktsmessig å snakke med fagpersoner som har relevant kompetanse om tvangsekteskap.

Dette vil vi gjøre i form av halvstrukturert intervju, ved å sende de åpne spørsmålene på forhånd for de som ønsker det. På denne måten kan informantene forberede seg og vi kan få informasjon som knyttes til problemstillingen vår. Vi velger halvstrukturert intervju for at vi skal gi rom for informantens egne meninger og refleksjoner og sider ved saken som vi kan ha utelatt. Vi vil sende intervjuene til informantene for verifisering, dette for å gi dem anledning til å presisere eller utdype. På den måten kan vi kvalitetssikre intervjuene i oppgaven.

I forhold til problemstillingen mener vi at observasjon ikke er en egnet metode for å få informasjon.

I besvarelsen av oppgaven bruker vi faglitteratur, nyere forskning og intervju.

2.3 Metodekritikk

En hver metode har sine fordeler, ulemper og begrensninger. Vi presenterer metodekritikk for å bevisstgjøre oss selv på fordeler og ulemper ved vårt valg av metode.

En kvalitativ undersøkelsesform kan være svært avhengig av utøveren. Vår forforståelse i møte med informantene vil påvirke hvordan vi forstår og tolker de svarene vi får. Som mennesker bærer vi med oss en rekke åpne og skjulte verdier. Disse verdiene kan styre hva vi vektlegger i oppgaven. Både når det gjelder utvalg av informanter og hvilke deler av data vi velger å gå videre med.

”Forforståelsen kan være både bevisst og ubevisst. Ettersom fordommer kan være både positive og negative, blir det viktig å være bevisst hvilke holdninger og meninger vi har om andre mennesker og deres livsverden.” Gjertsen (2003:108).

Intervjueren og informanten påvirker hverandre gjensidig i løpet av samtalen. Vi er preget av den fagkunnskapen vi har tilegnet oss på området, derfor kan intervjuene påvirkes av våre interesseområder. Det er ikke sikkert at en annen intervjuer ville fått nøyaktig de samme svarene på spørsmålene. Derfor kan det reises spørsmål om etterprøvbarehet og gyldighet.

Dette er en begrenset undersøkelse med relativt kort varighet og få respondenter.

Siden vi har få informanter, får vi bare en liten del av en stor helhet. Kunnskapen vi får på den måten blir ikke generaliserbar.

Kritikken fra naturvitenskapelig forskning sier at i vårt fagfelt finnes det ikke fasitsvar. Det som er gyldig for et menneske trenger ikke å være det for et annet individ. Svarene blir påvirket av vår forforståelse og tolkning. Aadland (2006) påpeker at det perspektivet vi har når vi stiller spørsmålene, kan være avgjørende for hvilket svar vi får. I forhold til våre intervju vil vi vite hvordan barneverntjenesten kan forhindre tvangsekteskap og følge dem på best mulig måte. Allerede i denne problemstillingen har vi utelatt annen informasjon om tvangsekteskap fordi vi utelukker det som ikke er interessant for problemstillingen.

Vi vil kun intervju fagpersoner og ikke klienter, deres foreldre eller representanter fra deres etniske miljø. Dette fører til at vi ser på problemstillingen bare fra hjelpeapparatets vinkel, og ikke fra klientenes side som lever med problemene selv. Vi ser på problemstillingen ut ifra et vestlig synspunkt hvor menneskerettighetene står sentralt. Vi er bevisste på at personer fra etniske minoritetsmiljøer med tradisjon for arrangerte ekteskap kan se på problemstillingen og mulige løsninger på en annen måte enn det norske hjelpeapparatet gjør.

Vi vil aktivt søke etter fagpersoner som har konkret erfaring med tvangsekteskapsaker. Dette fordi vi ikke er ute etter generelle holdninger i feltet, men etter empirisk kunnskap.

Undersøkelsen vår vil omhandle et lite utvalg av informanter og dette gjør at oppgaven vår ikke får med bredden av all kompetanse i tvangsekteskapsaker, og funnene blir ikke generaliserbare.

3 TEORI

I dette kapitlet skal vi ta for oss relevant teori, forskning, barneverntjenestens rammer og juridiske- faglige- og personlige kompetanse og samarbeidspartnere i forhold til tvangsekteskap.

3.1 Tvangsekteskap

Vi vil gi en kort beskrivelse av tvangsekteskap for å få en grunnleggende forståelse for emnet.

Thorbjørnsrud (2001:19) sier at i svært mange muslimske samfunn er det mest vanlig med arrangert ekteskap. Det er imidlertid et klart rettsprinsipp at begge parter skal gi sitt frivillige samtykke. Profeten Muhammed er ofte sitert for å ha sagt at ”en jomfrus samtykke må innhentes”. Arrangert ekteskap er også lov i Norge.

Familiearrangerte ekteskap assosieres med patriarkalske samfunn der kjønns- og generasjonsrelasjoner er hierarkisk organisert. Arrangert ekteskap tilhører en kollektivistisk kultur i motsetning til en individualistisk (Bredal, 2006).

Fangen (2002) sier at det er en grense mellom arrangert ekteskap, der den unge står fritt til å akseptere eller avvise den kandidaten foreldre foreslår, og tvangsekteskap der fysisk eller psykisk tvang benyttes for å gjennomføre et ekteskap mot den unges vilje. Tvangsekteskap er ulovlig i Norge. Alle tvangsekteskap er arrangert, men det er ikke alle arrangerte ekteskap som er tvangsekteskap.

I følge Fangen (2002) er tvangsekteskap ikke nødvendigvis kulturelt eller religiøst betinget. Tvang blir brukt når et sterkt ønske av noen personer for å ivareta sin tradisjon i forhold til arrangert ekteskap ikke gjennomføres slik som forventet. Tvangsekteskap kan forekomme både blant jenter og gutter i forskjellige aldersgrupper.

Bjøranger (2007) viser til mulige årsaker til tvangsekteskap. Bakenforliggende årsaken kan være ære. I en kollektivistisk tradisjon **har** menn **ære**, som handler om menns kontroll av familiens kvinner og barn. Kvinner **er ærbare** og **bærer** familiens ære.

Utløsende årsaker kan i følge Bjøranger (2007) være

- Kjæresteforhold eller mistanke om dette
- Venner av feil kjønn, religion, etnisitet, kaste
- Ulydighet/selvstendighet

- Utdannelse og individuelle valg
- Tradisjonelle årsaker
- Vestlig livsstil
- Familiekrav om migrasjon
- Økonomiske motiv

Bredal (1999) påpeker at tvangsekteskap er en del av en større debatt, enten det er innvandringsdebatten, minoritetsdebatten eller debatten om det flerkulturelle samfunnet.

3.2 Barneverntjenestens rammer i forhold til tvangsekteskap

3.2.1 Barnevernets juridisk kompetanse

Barneverntjenestens arbeid er regulert blant annet av barnevernloven og forvaltningsloven. Barnevernloven gir barneverntjenesten juridisk kompetanse til å gripe inn i tvangsekteskapsaker.

Ohnstad (2004) sier at juridisk kompetanse gir myndighet til å bestemme over andre eller seg selv. Kompetansereglene sier hvem som kan treffe rettslige beslutninger, hvordan beslutningene kan treffes og hva de kan inneholde.

Følgende bestemmelser i barnevernloven er særlig relevant:

§ 4-4 Hjelpetiltak for barn og barnefamilier

Denne paragrafen gir barnevernet anledning til å hjelpe familier med for eksempel meglingsmøte mellom foreldre og ungdommen. I følge Sareen (2003:162) er meglingen en frivillig konfliktløsningsmetode, hvor en eller flere upartiske personer hjelper partene med å forhandle seg frem til en for dem tilfredstillende løsning.

Barneverntjenesten kan også tilby jentegrupper, aktiviteter med tilrettelagt miljø (som for eksempel kvinnesvømming). Dette kan bidra til at ungdommene blir mer integrert i samfunnet på en måte som foreldre kan akseptere.

Videre kan det settes tilsyn i hjemmet ved at det oppnevnes tilsynsfører for barnet. Saker om hjelpetiltak som pålegg må behandles av fylkesnemnda, og bare når vilkårene etter § 4-12 første ledd er tilstede.

§ 4-4, 5 ledd Plassering utenfor hjemmet med foreldrenes samtykke

Denne paragrafen gjør det mulig å iverksette plassering utenfor hjemmet som et frivillig hjelpetiltak. Sareen (2003) påpeker at det kan være uheldig å flytte ungdommene ute fra hjemmet til og med bare for en natt. I slike tilfeller føler foreldre at de ikke har kontroll og kan forsterke

deres tvil om ungens ærbarhet. Dette kan føre til sanksjoner som utstøtelse fra familien og nettverket. Av den grunn kan det være en bedre løsning å plassere ungdommen innenfor familie for eksempel hos en onkel og tante med foreldrenes samtykke.

§ 4-5 Oppfølging av hjelpetiltak

Dette gir barnevernet anledning og ansvar for å følge opp om de hjelpetiltakene er tjenelige eller om det er nødvendig med nye tiltak. Dersom for eksempel medling ikke fører frem, må vi vurdere om det er nødvendig med § 4-12 eller en annen type hjelpetiltak etter § 4-4.

§ 4-6 Midlertidig vedtak i akutsituasjoner

Annet ledd gir adgang til midlertidig plassering utenfor hjemmet i en akutsituasjon, uten samtykke fra foreldrene. Dersom barneverntjenesten vurderer ungdommens situasjon som alvorlig og det er sannsynlig at uten raskt inngripen ville ungdommen bli giftet, skadet eller tatt ut av landet vil vi kunne flytte ungdommen ut av hjemmet for å hindre tvangsekteskap.

§ 4-12 Vedtak om å overta omsorgen for et barn

Denne paragrafen gir barneverntjenesten anledning til å flytte et barn fra foreldrene, samt at barneverntjenesten overtar hovedansvaret for barnets oppvekst. Sareen (2003) hevder at ungdommer som skal tvangsgiftes ofte holdes innelåst i hjemmet og utsettes for vold i familien. Dersom barneverntjenesten ikke når fram med hjelpetiltak etter § 4-4, kan vi treffe vedtak om omsorgsovertakelse for å hindre overgrepene.

Ved å flytte barnet etter § 4-12 kan barneverntjenesten konkret hindre tvangsekteskap og represalie fra familien i etterkant. I denne sammenheng kan også skjult adresse etter bvl. § 4-19 være nødvendig.

3.2.2 Barnevernets faglige kompetanse

I tillegg til juridiske virkemidler, har barnevernspedagoger faglig kunnskap, personlig kompetanse, yrkesspesifikke ferdigheter som gir faglige rammer for arbeidet.

Barnevernspedagoger får utdanning og opplæring som kvalifiserer til stillinger i barneverntjenester og jobbe med blant annet tvangsekteskapsaker. Vi har gått gjennom pensumlitteraturen ved Høgskolen i Telemark for å finne relevant litteratur i forhold til oppgavens problemstilling. Temaer som for eksempel barnets utvikling, utviklingspsykologi, vold mot kvinner, omsorgskompetanse og omsorgssvikt, lovverk, flerkulturell barnevernsarbeid, relasjonsbygging, konflikthåndtering, metodebruk danner grunnlag for vår faglige kompetanse som kan knyttes til temaet tvangsekteskap. På pensumlisten finner vi ikke bøker som handler konkret om tvangsekteskap. Høgskolen hadde en forelesning om emnet ved Terje Bjøranger fra UDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap.

3.2.3 Barnevernpedagogers personlige kompetanse

Skau (2005:50) sier om personlig kompetanse at den innbefatter vår evne til å tenke og handle på nye måter i nye situasjoner, vår følsomhet for samspill, vår intuisjon, vår ansvarsfølelse, vårt sosiale mot og vår skaperkraft. Hun sier videre at vår personlige væremåte er avgjørende for hvorvidt vi tjener klientene eller om vi bruker dem.

3.3 Barnevernets samarbeidspartnere i tvangsekteskapssaker

Barnevernets samarbeidspartnere i en tvangsekteskapssak kan blant annet være politiet, helsesøster, skole, UDIs kompetanseteam, humanitære organisasjoner som for eksempel Røde Kors, psykiatriske institusjoner, bistandsadvokater, krisesentre og norske ambassader i utlandet. Tvangsekteskap kommer innunder begrepet alvorlig omsorgsvikt jf. bvl. § 4-12. I henhold til bvl. § 6-4 har alle offentlige instanser meldeplikt til barneverntjenesten ved mistanke om alvorlig omsorgsvikt. Samarbeidet er regulert i henhold til taushetspliktbestemmelsene i bvl. § 6-7.

Helsesøster og skole har nær kontakt med ungdommene og ofte er det de som fanger opp problematikken. De har meldeplikt til barnevernet jf. bvl § 6-4, 2.ledd. Utover dette har de ikke lovpålagte oppgaver i tvangsekteskapssaker.

Politiet har meldeplikt bvl. § 6-4, 2.ledd og de har et ansvar til å følge opp tvangsekteskapssaker. I henhold til fvl. § 13 b punkt 6 har barneverntjenesten rett til å melde saker til politiet dersom det er saker med vold, trussel og seksuelt misbruk. Politiet kan bidra til å hindre og følge opp tvangsekteskapssaker ved bruk av besøksforbud, voldsalarm, bevisstgjøring av klienter, relokalisering, ny identitet eller fiktiv identitet. Politiet kan gi nødvendig beskyttelse til de utsatte, og vurdere trusselbilde i hver enkel sak.

UDIs kompetanseteam er en andrelinjetjeneste som kan bidra med både hindring av tvangsekteskap og oppfølging videre. De gir støtte til barnevernet som har konkrete saker. De kan bidra blant annet med råd og veiledning, trusselvurdering, dokumentasjon og kulturforståelse.

Humanitære organisasjoner som for eksempel Røde Kors jobber med forebygging, informasjonsgivning, samtaler og oppfølging av klienter. De har en supplerende funksjon i forhold til det ordinære hjelpeapparatet.

Aktører innfor psykiatriske institusjoner har meldeplikt dersom de har grunn til å tro at ungdommen blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgsvikt jf. barnevernloven § 6-4. De kan også bidra med oppfølging av klienter som har psykiske problemer knyttet til tvangsekteskapsproblematikk.

Bistandsadvokater bidrar med juridisk spisskompetanse og hjelp. De kan hjelpe ved å representere ungdommen ved eventuelt å få annullere et ekteskap inngått under tvang.

Krisesentre har nå meldeplikt til barnevernet. De kan bidra med et midlertidig boalternativ som beskyttelse for ungdommer.

Norske ambassader i utlandet kan bidra med rådgivning og informasjon om landets kultur og tradisjoner. De kan være viktige samarbeidspartnere dersom ungdommen er flyttet ut fra Norge, ved økonomisk bidrag og utstedelse av pass.

3.4 Litteraturgjennomgang

I mangel av pensumbøker har vi innhentet bøker fra høgskolens bibliotek som omhandler tema tvangsekteskap. Disse bøkene beskriver fenomenet, forsøker å forklare det og drøfter forskjellen mellom arrangert- og tvangsekteskap. Noen bøker skildrer historier om ungdommer som har vært utsatt for tvangsekteskap, andre drøfter medieomtaler. Vi fant ingen faglitteratur som handler konkret om barnevernets arbeid i slike saker. Vi søkte etter manualer og metodemateriell som er spesielt utarbeidet for barnevernet, men fant ikke det.

Bredal (2006) hevder at vi vet lite om ekteskap som tema mellom unge og foreldre. Grunnen kan være at man anser det ikke er noe å utforske.

Bredal (2007) mener de eksisterende manualer er for generelle og anbefaler utarbeidelse av spesifikke manualer for barnevernet, politi, skole, osv.

Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene (2006) inneholder ikke egne rutiner for arbeidet med innvandrere- eller flyktningsbakgrunn. Den viser til UDIs hjemmeside på Internett, for dem som ønsker informasjon om temaet.

I NOU 2003:31 *Retten til et liv uten vold* beskrives at vold mot kvinner i nære relasjoner omfatter også tvangsekteskap uten at emnet tas opp til ytterligere drøftelse.

Vi fant noen nyere rapporter som inneholder barnevernets arbeid i tvangsekteskapsaker, og vi skal bruke dem videre i dette kapitlet. I noen av bøkene står det noen korte anbefalinger for det offentlige hjelpeapparatet i forhold til tvangsekteskapsaker. Vi tar med disse også i denne delen av oppgaven.

3.4.1 Tvangsekteskapsaker i hjelpeapparatet

Bredal (2007) har gjennomført en forskningsbasert undersøkelse om hjelpeapparatets rolle i tvangsekteskapsaker. Her skal vi beskrive rapportens funn og anbefalinger, men vi skal bare konsentrere oss om den delen av rapporten som handler om barnevernets arbeid.

Bredal (2007) sier at tvangsekteskapsproblematikken ikke er omfattende i barnevernsarbeid. Bare 20 % av informantene i denne undersøkelsen hadde erfaring med slike saker. I 2005 fikk de 311 barnevernkontorene som deltok i undersøkelsen 35 meldinger som gjaldt tvangsekteskapsproblematikk. Flere informanter påpeker at tvangsgifte er noe som gjerne kommer opp seint i et saksforløp. Sakene er ofte komplekse og det ligger i sakens natur at det er store mørketall idet.

Bredal konkluderer med at "barnevernets grunnutdanning ikke strekker til" (2007:57).

Barneverntjenester viser til vanskeligheter som for eksempel å finne egnede plasseringsalternativer. Et annet problem er at klientene endrer sin historie i løpet av saksgangen. De kan også benekte ting de har sagt om saken tidligere.

Bredal (2007) skriver i sine anbefalinger at det må etableres tilpassede boløsninger for de som bryter med familien. Det dreier seg om å ivareta beboernes fysiske og psykiske sikkerhet. Som prøveprosjekt bør det etableres barnevernsinstitusjoner som spesialiserer seg på jenter i denne gruppen. Kvinner over 18 år bør også få hjelp. Hun sier videre at det er svært dårlig tilbud til de som ikke bryter ut av familien.

Hun peker på manglende manualer og ønsker snarlig utarbeidelse av slike. Hun etterlyser også uavhengige evalueringer av den krisehjelpen som gis av barneverntjenesten.

I henhold til barnevernloven har foreldre rett til å vite dersom en undersøkelse igangsettes. Hun mener det bør vurderes om det innenfor nåværende lovverk er større rom for å innhente informasjon i saker før foreldrene informeres.

3.4.2 UDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap – halvårsrapport 2005

Dette kapitlet beskriver halvårsrapportens innhold og anbefalinger i forhold til barnevernet.

I følge rapporten har barnevernet en nøkkelrolle i forhold til tvangsekteskapsaker. Dette fordi barnevernet har det juridiske verktøyet som trengs både når det gjelder hjelpetiltak eller inngripende tiltak som omsorgsovertakelse. I tillegg gir barnevernet et landsdekkende tilbud.

I rapporten pekes det på at barnevernets faglige kompetanse varierer veldig fra kontor til kontor. For å forbedre kompetansen bør det i følge rapporten etableres et strategiopplegg for håndtering av denne typen saker, med virkning ned på det enkelte barnevernkontor.

Rapporten peker på behov for tilpassede plasseringssteder. Det burde etableres plasseringssteder, både for akutte og langsiktige formål, og hvor kompetanse, sikkerhet og struktur er tatt hensyn til. Hjelpen bør ikke opphøres ved 18 år.

Rapporten kritiserer barnevernet for en sendrektig saksbehandling og uklart hjelpetilbud, og sier at disse kan bidra til at flere velger bort barneverntjenesten som et hjelpealternativ. I rapporten hevder UDI at økonomi får en alt for stor rolle og blir et vilkår for hjelp fra barneverntjenesten.

Rapporten presiserer at resultatene ikke kan generaliseres, siden UDI bare har samarbeidet med et lite utvalg av barnevernkontorer.

3.4.3 Faglitteratur

Storhaug (1998:236) mener at aldersgrensen i barnevernloven bør heves. Dette for å sikre hjelp for de ungdommene som er over 18 år og står i fare for å bli tvangsgiftet.

Videre påpeker hun at det er mangel på egnede boalternativer. Hun anbefaler oppretting av midlertidige og permanente bokollektiver. Midlertidige for de tilfeller der megling mellom foreldre og ungdommen pågår. Disse kollektivene skulle dekke unges sosiale, fysiske og psykiske behov, samt gi juridisk og psykologisk støtte. Permanent bokollektiv kan være en løsning når samarbeidet med familien ikke er oppnåelig. Dette tilbudet bør i følge Storhaug være opp til 25-årsalder. Dette fordi disse ungdommene trenger langsiktig hjelp og støtte for at de kan etablere seg i det norske samfunnet. Mange av dem har levd isolert fra norsk hverdagsliv, er oppdratt til avhengighet og er vant til å leve i storfamilie.

Hun sier videre at det er behov for kompetanseøkning innenfor barnevernet og at slik kunnskap bør inngå i grunnutdannelsen, samt i etterutdanningen.

Fangen (2002) etterlyser botilbud for ungdom som rømmer vekk fra foreldrene for å unngå tvangsekteskap. Hun viser til at krisesentre dekker ikke helt de behovene disse ungdommene har og at det er behov for tilpasset botilbud. Hun sier også at bokollektiver kan være aktuelle, men utfordringen ligger i at det er vanskelig å holde adressen til kollektivet hemmelig og dermed mister den noen av funksjonen sin.

Hun mener det er behov for kompetanseøkning i det offentlige, blant annet i barnevernet. Hun sier at de formelle utdanningene ikke er gode nok i forhold til tvangsekteskapsproblematikken.

4 INTERVJU

I dette kapitlet vil vi gjengi intervjuene med fagpersoner med spisskompetanse på tvangsekteskap. Vi har intervjuet følgende personer:

- Monica Berge og Bahar Munzir, Oslo Røde Kors
- Rita Karlsen og Hege Storhaug, Human Rights Service
- Terje Bjøranger, UDIs kompetanseteam
- Gunnar Valentin Svensson, Oslo politiet
- Knut Lenæs, barnevernvakta i Skien
- Karin Berget Johansen, Barneverntjenesten i Drammen

I denne delen av oppgaven skal vi kun beskrive og gjengi informasjonen vi fikk fra informantene. Vi opplevde informantene i hver enkelt organisasjon under intervjuene som samstemte, og vi har derfor valgt å presentere de sammen.

4.1 Røde Kors Oslo

Vi tok kontakt med Røde Kors Oslo, og gjennomførte et intervju med to representanter – Bahar Munzir, prosjekt koordinator og Monica Berge, prosjektleder – som arbeider med Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap. Vi valgte denne organisasjonen, fordi de er aktuelle samarbeidspartnere for barneverntjenester i tvangsekteskapsaker, og de har spisskompetanse på dette området.

4.1.1 Rolle

Berge og Munzir betegner kontakten med barnevernet som en viktig del av arbeidet deres og forteller at de alltid kontakter barnevernet dersom ungdommen som henvender seg til dem er under 18 år. De beskriver deres rolle i forhold til barneverntjenestens arbeid med tvangsekteskapsaker som rådgivning, vitner i fylkesnemnda og frivillig hjelpearbeid i form av jentegrupper og samtalegrupper.

4.1.2 Hjelpetiltak

I forhold til barnevernets muligheter for å sette i gang hjelpetiltak, gir Berge og Munzir uttrykk for at de har lite tro på i fleste tilfeller når det gjelder tvangsekteskap at hjelpetiltak er tilstrekkelig. Det dreier seg om en fastlåst situasjon mellom ungdommen og familien som oftest

omhandler vold, trusler og i verste fall drap. Hjelpetiltak løser ikke problemet, tvert imot kan det føre til at familien øker presset på ungdommen og gifteplaner kan fremskyndes ytterligere.

Røde Kors har lite erfaring med *megling*, men gjennom dialogmøter mellom foreldre og ungdommen erfarte de at ungdom ofte ikke møtte. Dette fordi de fryktet konfrontasjon med familien og var redd for å bli utsatt for ytterligere press.

Berge og Munzir mener at *tilsyn i hjemmet* ikke er tilstrekkelig, på grunn av tilsyn oftest skjer gjennom at tilsynsfører kommer på uanmeldte og anmeldte besøk to til fire ganger per uke dermed er hjemmet ikke under tilsyn hele døgnet. På den måten kan vi ikke sikre barnets liv og helse og tiltaket er vanskelig å gjennomføre over tid.

De stiller seg kritisk til å bruke bvl. § 4-4, 5 ledd som et hjelpetiltak. Plassering etter denne paragrafen forutsetter at ungdommen og foreldre samtykker. Samtykket gis vanligvis for ett år om gangen. Dette kan føre til at ungdommene blir utsatt for et kontinuerlig press fra familie og slekt om å trekke samtykket sitt og flytte hjem igjen. Et annet aspekt er at foreldre fremsetter trusler om at de skal trekke samtykket sitt. Begge forholdene bidrar til å skape en uforutsigbar og utrygg situasjon for ungdommene. Derfor vurderer Berge og Munzir denne form av hjelpetiltak som utilstrekkelig og lite realistisk.

Ansvarsgruppemøter kan være et hjelpetiltak fra barnevernet, der de forskjellige instanser møter og drøfter saken. Dette gir anledning til at for eksempel skole, helsestasjon, barnevernet kan jobbe mot samme mål. Røde Kors kan også delta på disse møtene.

Samtalegrupper/jentegrupper kan være støtte for ungdommene i samme situasjon. Det kan gi en mestringsfølelse med å kunne bidra med noe for andre ungdommer.

4.1.3 Plasseringsalternativer

Når det gjelder barnevernets plasseringsalternativer, anbefaler de å bruke beredskapshjem og fosterhjem og ikke institusjon. Dette fordi de mener at ungdommene ofte er umodne og således er i behov av mye omsorg og hjelp i det daglige. Ut fra Berge og Munzirs syn handler denne umodenheten om at ungdommene har vokst opp i en familiestruktur som vektlegger felleskap og familiens ære, fremfor å læres opp til å lytte til egne behov og sette grenser for seg selv. Dette er også grunnen til at noen av jentene kan oppleves som grenseløse i forhold til påkledning og kjæresten, de har ikke erfart hva som er gode grenser for dem og ikke. Derfor er institusjoner ikke god nok hjelp. Ungdommene mister ofte sitt nettverk ved plassering og det er veldig vanskelig å knytte seg til noen på en institusjon siden personalet jobber skiftarbeid og det er mange voksne å forholde seg til. Berge og Munzir påpeker at institusjoner egner seg dårlig som omsorgsbasis. Når vi spør dem om de ser behov for spesielt tilrettelagt institusjon, svarer de nei, med begrunnelse som nevnt ovenfor om de andre institusjonene.

4.1.4 Kompetanse

Ut ifra de erfaringene Berge og Munzir har i samarbeid med barneverntjenester mener de at kompetansen i barnevernet i forhold til tvangsekteskap er varierende. De anbefaler kompetanseutvikling for barnevernsarbeidere. De viser til foredrag som Røde Kors holder om emnet.

4.1.5 Anbefalinger

Berge og Munzir anbefaler følgende for barnevernet:

- Utvidelsen av aldersgrensen fra 18 år til 20 år for å fatte vedtak etter barnevernloven
- Tett samarbeid med politiet
- Kompetanseøkning
- Legge større vekt på forbygging, i samarbeid med skoler og foreldre
- Utarbeidelse av en manual som kan brukes i barnevernet i forhold til tvangsekteskapsaker
- Handling og kontroll bør være nøkkelord

4.2 Human Rights Service (HRS)

Vi intervjuet to representanter – Rita Karlsen, daglig leder og Hege Storhaug informasjonsansvarlig – fra HRS.

4.2.1 Rolle

HRS samarbeider ikke direkte med barneverntjenester, men de jobber med å identifisere problemer i hjelpeapparatet i forhold til tvangsekteskapsproblematikk. De jobber ikke med konkrete saker, men utarbeider rapporter og skaper debatt. De kan bidra i barnevernets arbeid med å gi råd i forhold til konkrete problemstillinger og gir informasjon om landsbakgrunn.

Dersom en ungdom tar direkte kontakt med HRS og ber om hjelp, viderefører de saken til UDIs kompetanseteam. Det er ikke automatikk i å melde saken til barneverntjenesten.

4.2.2 Hjelpetiltak

Karlsen og Storhaug anbefaler ikke megling, på grunn av barnevernets manglende kompetanse på området. Det burde opprettes et eget meglerapparat, som kan ta denne oppgaven. De påpeker at meglerrolle må skilles fra hjelperrolle. Gjennom deres arbeid har de dårlig erfaring med meglerarbeid, og anbefaler ikke barnevernet å jobbe med det.

De mener at barnevernet må fokusere på ungdommens nettverk og at det er viktig at kontakten ikke brytes med hele familien.

4.2.3 Plasseringsalternativer

Karlsen og Storhaug mener at det ikke bør tas religiøse hensyn ved plassering og at ungdommene bør plasseres i vanlige norske beredskapshjem og fosterhjem.

De anbefaler ikke institusjonsplassering på grunn av at det kan være uheldig å plassere ungdommer med samme problematikk i samme institusjon. De anbefaler heller ikke spesielt tilrettelagt bofellesskaper med samme begrunnelse som ovenfor.

4.2.4 Kompetanse

Karlsen og Storhaug mener at barnevernets generelle kompetanse er bra, siden barnevernloven gjelder alle barn i Norge også de med tvangsekteskapsproblematikk. De må alle behandles likeverdig, på samme måte som norske barn.

Om barnevernets kompetanse i forhold til tvangsekteskap sier de at det er tilfeldig, varierende og aktøravhengig.

4.2.5 Anbefalinger

I løpet av intervjuet kom det fram følgende anbefalinger til barnevernet:

- Barnevernet må ta ansvar for oppfølging, og ikke overlate det til de frivillige
- Å sikre kontakt med nettverk er vesentlig
- Bruk av vanlige norske fosterhjem som plassering
- Kompetanseøkning
- Barnevernet må se hele søskenflokk, ikke bare det ene barnet

4.3 UDIs kompetanseteam

Vi intervjuet Terje Bjøranger, lederen i UDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap. Vi valgte å ta kontakt med han fordi han hadde en forelesning på Høgskolen i Telemark i fjor som vekket vår interesse for temaet.

4.3.1 Rolle

UDIs kompetanseteam er andrelinjetjeneste og en naturlig samarbeidspartner for barnevernet i tvangsekteskapsaker. Kompetanseteamet tilbyr hjelp og bistand i alle faser av saker, det er opp til barneverntjenesten å vurdere når de har behov for assistanse. Det er ofte i startfasen barnevernet tar kontakt. Barnevernet kan få hjelp i form av rådgivning, informasjon om hvordan religion og kultur er praktisert på de forskjellige opprinnelsesland ungdommene kommer fra. Dersom kompetanseteamet får en melding om en ungdom som er utsatt for æresrelatert vold eller tvangsekteskap, melder de saken alltid til barneverntjenesten.

4.3.2 Hjelpetiltak

Bjøranger mener at hjelpetiltak som barnevernet kan sette i gang kan være nyttig. For eksempel tilsynsfører i hjemmet gir oss en lovlig kanal til å følge med hvordan ungdommen har det hjemme. Det er i prinsippet vide rammer for hva som kan brukes til hjelpetiltak.

Megling - i betydning forhandling - som hjelpetiltak er i følge Bjøranger ikke en aktuell løsning, på grunn av tvangsekteskap inneholder straffbare forhold og i Norge gis det ikke anledning til å forhandle med lovbrøtere. I tillegg til det kan megling være en stor belastning for den utsatte på grunn av patriarkalsk tradisjon tillater ikke at ungdommen sier mot sin familie.

4.3.3 Plasseringsalternativer

Bjøranger mener at vanlige barnevernsinstitusjoner ikke er egnet for denne gruppen. Han peker på at det bør være flere faser i en langsiktig plassering av ungdommer. I første fasen kan det opprettes små bokollektiver, som gir omsorg, sikkerhet og struktur. Disse boligene kan brukes både som kortsiktig og som langsiktig boalternativ. Plasseringens varighet er avhengig av ungdommens modenhet, problematikk, behov og alder. Han mener at forsterket fosterhjem kan være et alternativ til noen av ungdommene. Disse fosterhjemmene bør få opplæring og veiledning i forhold til problematikken, og de bør ikke være av samme etnisitet som ungdommen selv. Dette fordi ungdommer som informanten har vært i kontakt med selv ofte ikke ønsker det, og fosterhjemmet kan være lojale til familien istedenfor ungdommen og det offentlige hjelpeapparatet.

4.3.4 Kompetanse

Bjøranger mener at barnevernet har god kompetanse til å håndtere problematikk knyttet til barn og ungdom. Det er barnets beste som barnevernet jobber etter og det gjelder i tvangsekteskapsaker også. Han mener imidlertid at holdninger til temaet varierer og det er noe som må jobbes med. Barnevernets kompetanse i forhold til tvangsekteskap bør økes blant annet ved at temaet bør gå inn i pensum til barnevernpedagogutdanningen. Han ser også behov for regionale kontorer med spisskompetanse innenfor tvangsekteskap.

4.3.5 Anbefalinger

Bjøranger har følgende anbefalinger til barnevernet:

- Saksbehandlere må tørre å gå i sakene, være tøffe og ikke være redde for annen kultur og tradisjon
- Saksbehandlere må ikke ha lammende respekt for kultur og religion
- Utnytte bedre de mulighetene som ligger innenfor lovverket
- Kompetanseøkning
- Opprettelse av bokollektiver
- Barnevernet trenger manualer til å jobbe med tvangsekteskapsaker.

4.4 Politiet i Oslo

Vi valgte å ha et intervju med Gunnar Valentin Svensson som er spesialmedarbeider for etniske minoritetsfamilier i politiet i Oslo. Han jobber også med tvangsekteskapsaker i UDIs kompetanseteam.

4.4.1 Rolle

Svensson forteller at politiet er mest aktiv i startfasen av saker, men kan bidra senere også. Dette er avhengig av sakens art og problematikk. Et av de viktigste bidragene er trusselvurdering. Her hjelper politiet barnevernet med å vurdere hvor stor fare det er for at ungdommen kan bli utsatt for fysisk-, seksuell- eller psykisk overgrep. Politiet bruker blant annet nettverkskart som metode for å finne ut familiens struktur, nettverk, tradisjon for arrangert ekteskap.

Politiet kan også være vitne i fylkesnemnda.

Dersom politiet får melding om tvangsekteskapsak og ungdommen er under 18 år, melder de saken til barnevernet. Som oftest er det andre veien kontakten skjer, det er barnevernet som kontakter politiet for bistand.

4.4.2 Hjelpetiltak

Svensson mener at barnevernets hjelpetiltak ofte ikke er tilstrekkelig i disse sakene.

Han har tidligere deltatt i dialogmøter som Oslo Røde Kors organiserte. Disse møtene opphørte imidlertid, fordi de førte til psykisk belastning og økt trussel hos de utsatte ungdommene. Han anbefaler ikke at barnevernet skal drive med meglings som hjelpetiltak. Han begrunner dette med at tvangsekteskap er ulovlig i Norge, de som tvinger ungdommene til å gifte seg med noen de selv ikke ønsker, er lovforbrytere. I Norge er det ikke presedens for at politiet forhandler med forbrytere på noen måter, inkludert tvangsekteskapsaker.

4.4.3 Plasseringsalternativer

Svensson mener at barnevernsinstitusjoner ikke er gode plasseringsalternativer. Grunnen til det er at ungdommer med tvangsekteskapsproblematikk kan være utsatt for negativ påvirkning fra de andre ungdommene med rus- og atferdsproblematikk. Sikkerheten er heller ikke god nok på vanlige institusjoner.

Han tenker at spesielt tilrettelagt bokollektiver kan være en bra løsning for noen av ungdommene, men mener ikke at det ville passe for alle heller, på grunn av ungdommens forskjellige bakgrunn, problematikk, modenhet og alder. Disse bokollektivene bør ha god oppfølging i form av psykolog, studie og yrkesveiledning, samtidig som sikkerheten må ivaretas. Kollektivene må ha trygge rammer, tydelige grenser og disiplin. Dette på grunn av at ungdommene har vokst opp i en kollektivistisk familie med hierarkisk struktur og er ikke vant til å ta eget valg.

Svensson nevner beredskapshjem og forsterket fosterhjem som plasseringsalternativer, med forutsetning av at disse hjemmene får opplæring og oppfølging.

4.4.4 Kompetanse

Svensson mener at barnevernets kompetanse i forhold til tvangsekteskap er relativt lav. Kompetansen varierer fra de ulike barnevernkontorer rundt om i landet.

Han hevder at det er noen ildsjeler i barnevernet som har god kompetanse på dette området. Barnevernlederens holdning kan være avgjørende for hvilken kompetanse barneverntjenesten besitter.

4.4.5 Anbefalinger

I løpet av intervjuet kom det fram følgende anbefalinger til barnevernet:

- Barnevernet bør undersøke tvangsekteskapsaker før de informerer foreldrene

- Plasseringsalternativer bør være små bokollektiver og spesielt tilpasset fosterhjem
- Øke barnevernets kompetanse
- Øke sikkerheten
- Heve aldersgrensen fra 18 til ca. 20 år, for å kunne iverksette første tiltak
- Barnevernskonsulenter bør være ydmyke og ta kontakt med andre etater for samarbeid
- Barnevernet må ta klientene på alvor og må være konkrete i samtalene
- Barnevernet må være ekstremt nøye med anonymiteten

4.5 Barnevernsvakta i Skien

Vi valgte å ta et intervju med Knut Lenæs som er lederen i barnevernsvakta i Skien. Det er Gunnar Svensson fra politiet som anbefalte å kontakte han, grunnen er at han er en fagperson som arbeider i barnevernet og har erfaring og kompetanse med tvangsekteskapsaker.

4.5.1 Rolle

Barnevernsvakta tar hånd om akutte situasjoner og saker som oppstår utenfor barnvernkontorets åpningstider. Trussel om tvangsekteskap eller æresrelatert vold kan oppstå når som helst, derfor kan slike saker komme til barnevernsvakta. Lenæs forteller at dersom det er en akutt situasjon, frakter barnevernsvakta ungdommen til et krisesenter. Dette gjelder også barn under 18 år. Han mener at krisesenter er et bedre alternativ i slike situasjoner enn institusjon. Dette på grunn av krisesenterets stengte dører og beskyttelse av politiet. Barnevernsvakta orienterer barnevernet når barnvernkontoret åpner igjen. Barnevernsvakta kan også bidra med å være vitne i fylkesnemnda.

4.5.2 Hjelpetiltak

Lenæs mener at hjelpetiltak etter bvl. § 4-4 ikke er tilstrekkelig i disse sakene. Han sier at en støttekontakt skriver rapport, som foreldre også kan lese. Han anbefaler ikke tilsyn i hjemmet på grunn av det er mange ting som forblir skult for en tilsynsfører, det er nesten bare fysisk overgrep som kan avdekkes på den måten. Han sier at ved å sette i gang hjelpetiltak blir problemene bagatellisert, uten å få fatt i dem. Han anbefaler ikke at barneverntjenesten skal drive med meglings mellom foreldre og ungdommen. Dette på grunn av ungdommen ikke tør å si sin mening i et meglingsmøte og regimet strammes inn enda mer etterpå.

4.5.3 Plasseringsalternativer

Lenæs mener at krisesenter er et bedre alternativ som kortsiktig plassering enn institusjonene barnevernet har i dag. Dette på grunn av at krisesentre kan virke mindre truende for familiene enn institusjoner. Sikkerheten er også bedre ivaretatt på krisesentre.

Han foreslår også beredskapshjem og forsterket fosterhjem med helt spesifikke kvalifikasjoner for målgruppen. Disse hjemmene bør være etnisk norske og ikke fra samme etnisitet som ungdommen hører til.

Spesielt tilrettelagt bokollektiver kunne også være aktuelle for noen av de ungdommene, men slike kollektiver finnes ikke i dag.

Han påpeker at disse ungdommene trenger tydelige rammer på grunn av at de ofte har lite sosial kompetanse og er uselvstendige. De er vant til et sterkt kontrollert regime og er ikke vant til å ta egne avgjørelser. Dette må tas hensyn til ved plassering.

4.5.4 Kompetanse

Lenæs beskriver barnevernets kompetanse i forhold til tvangsekteskap som dårlig. Han mener at tenkemåten må endres. Han påpeker at det ikke er bra å tenke i slike saker på samme måte som en tenker i forhold til etnisk norske familier. Han sier videre at lovverket er heller ikke godt nok for å behandle slike saker. Barnevernloven § 6-4 pålegger at opplysninger fortrinnsvis skal innhentes i samarbeid med den saken gjelder. Foreldre er part i saken og har innsyn i sakens dokumenter. I tvangsekteskapsaker kan dette føre til eskalering av problemer for ungdommene. Derfor anbefaler informanten vår ikke å informere foreldrene om undersøkelsen.

Han mener at barnevernets kompetanse bør økes på området, og temaet bør gå inn i utdanningen. Han sier at barnevernet trenger bistand i slike saker.

4.5.5 Anbefalinger

Lenæs anbefaler følgende til barnevernet:

- Endre tenkemåten, ikke tenk ”norsk”
- Det bør være færrest mulig personer som vet om saken, på grunn av fare for informasjonslekkasje i saken
- Gi opplæring og veiledning til beredskaps- og fosterhjem
- Øke kompetansen på området
- Endre tolkningen på barnevernloven i forhold til informasjon til foreldrene om undersøkelsen og deres rett til innsyn i dokumenter

4.6 Barneverntjenesten i Drammen

Vi valgte å intervju Karine Berget Johansen som er leder i barneverntjenesten i Drammen. Dette valgte vi fordi de har erfaring og har hatt mye medieomtale i tvangsekteskapsaker.

4.6.1 Saksgang

Johansen forteller at det finnes ingen fasit, sakene er ulike og barneverntjenesten skal jobbe deretter. Det er barnevernloven som gir rammen og saksbehandling følger prosedyren som i andre typer barnevernssaker. I forhold til bvl. § 6-4 skal barnevernet informere foreldrene dersom undersøkelse blir satt i gang. Hun sier at det er opp til sakens art om de informerer foreldrene i tvangsekteskapsaker, men at de alltid bestreber seg etter å informere og samarbeide med foreldrene. Barneverntjenesten drøfter saken anonymt med politiet før de informerer foreldrene. Dette på grunn av trusselvurdering. Hun forteller videre at Barneverntjenesten i Drammen har utarbeidet egne interne manualer etter evaluering av fjordårets saker.

Kommunen bruker også et skjema som står i "Veileder i møte med mennesker utsatt for tvangsekteskap." utgitt av Buskerud Røde Kors. Dette skjemaet er en egenerklæring og fullmakt som inneholder samtykke til at barnevernet skal jobbe med saken.

I følge Johansen samarbeider Barnevernet i Drammen tett med skole, politi og andre etater.

4.6.2 Hjelpetiltak

Johansen forteller at kommunen har etablert jentegrupper for jenter med innvandrerbakgrunn. Barneverntjenestens miljøterapeut gir råd og veiledning for familier, og barnevernet har positiv erfaring med dette i de sakene de har hatt. Johansen peker på at disse hjelpetiltakene virker forebyggende og kan bidra til å hindre tvangsekteskap.

Hun forteller at de bruker megling som hjelpetiltak med tanke på samarbeid i familien. I andre tilfeller der saken har kommet så langt når barneverntjenesten får meldingen, kan det være for sent å megle.

4.6.3 Plasseringsalternativer

Johansen sier at det er Bufetat som har plasseringssteder og barneverntjenesten bruker disse.

Disse alternativene er institusjoner, beredskaps- og fosterhjem. Hun anbefaler å bruke beredskaps- og fosterhjem fremfor institusjoner på grunn av at ungdommene trenger kontinuitet og stabilitet i oppveksten.

Hun anbefaler ikke opprettelse av spesielt tilrettelagt bokollektiver, på grunn av at det er uheldig å plassere ungdommer med samme problematikk på samme sted. Dette kan føre til at de får mye

fokus på problemene sine, det blir en normalitet og forsterkning av problemene istedenfor å fokusere på utvikling.

4.6.4 Kompetanse

Johansen vurderer kompetansen til barneverntjenesten i Drammen som god, alle ansatte har vært på kurs om flerkulturelt barnevernsarbeid. Hun forteller at det hender at andre barnevernkontorer tar kontakt med dem for å drøfte saker anonymt.

Hun mener at barnevernets kompetanse i forhold til tvangsekteskap bør økes og kunnskapen som ligger hos de enkelte ansatte må systematiseres.

Som nevnt tidligere har Barnevernet i Drammen utarbeidet sin egen manual for å arbeide i tvangsekteskapsaker.

4.6.5 Anbefalinger

Johansen anbefaler følgende i arbeid med tvangsekteskapsaker:

- Ha respekt for klientene vi jobber med
- Behandle dem likeverdige
- Se kompleksiteten i saker
- Debriefing og veiledning er viktig for barnevernsarbeidere

5 DRØFTING

Vi vil her drøfte påstandene i relevant teori samt de funnene vi har etter intervjuene og komme med våre synspunkt.

5.1 Barnevernets saksbehandling i tvangsekteskapsaker med fokus på barnets beste

Vi drøfter barnevernets saksbehandling på grunn av at saksbehandlingsrutinene kan være avgjørende i forhold til avdekking, hindring og oppfølging av tvangsekteskapsaker.

Både Barne- og likestillingsdepartementet sin "Barnevernet – til barnets beste" Q-0801 rapport og Bredal (2007:106) sin rapport peker på at tiltak som settes i verk skal være til barnets beste. Hvis barn og foreldre har motstridende interesse, er det derfor hensynet til barnet som er avgjørende. Dette er nedfelt i barnevernloven § 4-1. Barnevernet skal likevel alltid prøve å få foreldrene til å samarbeide om de tiltak som pålegges.

Bredal (2007:106) hevder at det er tilfeller der foreldrene kan være direkte farlige for barnet ved at de kan utsette barnet for vold, eller fører det ut fra landet om de får vite at barnevernet er koblet inn. Hun sier videre at informasjon til foreldrene om undersøkelsen kan utløse behov for akutt plassering. Barnevernets informasjon til foreldrene kan være direkte årsak til barnets problem, trusselbildet og at saken eskaleres betydelig.

Bredal (2007:117) anbefaler at det bør vurderes om det innenfor nåværende lovverk er større rom for å innhente informasjon i saken før foreldrene informeres.

Etter gjennomførte intervjuene ser vi at både Svensson og Lenæs anbefaler barnevernet om ikke å informere foreldrene dersom undersøkelsen igangsettes.

Johansen anbefaler imidlertid å følge barnevernloven nøye og bestreber seg om å informere og samarbeide med foreldrene.

De andre informantene har ikke uttalt seg om denne problemstillingen i løpet av intervjuet.

Vi ser at det er sammenheng mellom teori og praksis, men konstaterer også at det er uenigheter og ulik praksis om informasjonsplikten i praksisfeltet. Vi støtter oss til Bredal (2007) samt Svensson og Lenæs og ser nødvendighet av å fokusere på barnets beste fremfor informasjonsplikt. Vi ser faren i at barneverntjenesten kan være med å eskalere problemene for barnet. Vi støtter oss til FNs barnekonvensjon og barnevernloven § 4-1 og mener at barnets beste må komme foran foreldrenes rett til informasjon.

I følge lovteksten bvl. § 6-4 første ledd skal informasjonen innhentes *så langt som mulig* i samarbeid med den saken gjelder eller slik at vedkommende har kjennskap til innhenting. Selv om loven gir anledning til unntak ser vi behov for presisering av denne paragrafen med tanke på

å gi anledning til barnevernet å innhente informasjon uten foreldrenes samtykke i tvangsekteskapssaker. Dette på grunn av tvangsekteskap er alvorlig omsorgsvikt og straffbar handling

5.2 Hjelpetiltak etter bvl. § 4-4

Her drøfter vi de hjelpetiltakene som faglitteratur og informantene påpekte som aktuelle tiltak i tvangsekteskapssaker.

5.2.1 Megling

Vi drøfter megling som et aktuelt virkemiddel for å hindre tvangsekteskap. Vi beskriver megling som begrep i kapittel 3.2.1.

Sareen (2003) hevder at megling er en form av hjelpetiltak som er brukt i Danmark. Han jobber selv med megling og konfliktløsning i tvangsekteskapssaker. Han hevder at megling som metode ikke er et problem i seg selv, men svakheten ligger i meglerens person og dens erfaring. Han sier videre at kritikken mot megling er at det kan være et overgrep på etniske minoritetsungdommer. De kan ikke si imot sine foreldre i møte med andre i et kollektivistisk oppdragelses perspektiv. Kritikken sier at megling ikke tar hensyn til barnet i disse situasjoner og at det er et asymmetrisk maktforhold. En annen kritikk er at megling som metode i tvangsekteskapssaker ikke er evaluert nok. Han sier at megling ofte blir brukt på grunn av at de ikke har andre alternativer som hjelpetiltak.

I intervjuene våre kom det fram at Berge og Munzir, Svensson, Bjøranger og Lenæs ikke støtter megling som hjelpetiltak. Berge og Munzir samt Lenæs begrunner det med at ungdommene gruer seg til meglingsmøte og det kan føre til enda strengere regime for dem. Konsekvensen kan i verste fall være vold og drap. Røde Kors brukte dialogmøter tidligere som kan sidestilles med megling. De opplevde at ungdommene ikke kom, eller gruet seg til disse møtene og dette var en psykisk belastning for ungdommene.

Svensson og Bjøranger er imot megling som metode på grunn av at tvangsekteskap er straffbart forhold og alvorlig omsorgssvikt. Det er ikke praksis å forhandle mellom gjerningsmann og offer for at de skal komme fram til enighet. De peker på at ungdommen ikke skal gi noe i forhandling i disse sakene. Svensson sier også at familier ikke holder seg til inngåtte avtaler med barnevernet. De setter familiens ære og ønske høyere enn inngått avtale.

Karlsen og Storhaug hevder at etter deres erfaring bør ikke barnevernet drive med megling på grunn av manglende kompetanse på området og fordi at hjelperrollen og meglerrollen må skilles. De anbefaler opprettelse av et eget meglerapparat med kompetanse på megling utenfor barnevernet.

Johansen sier at de bruker megling med tanke på samarbeid i familien. Med megling mener hun når miljøterapeuten kommer hjem til familien og gir råd- og veiledning. Slik vi forstår megling som metode faller ikke denne type råd- og veiledning innunder metoden megling.

Vi ser sammenhengen mellom teori og praksis og legger merke til uenigheter på praksisfeltet angående megling.

Konflikthåndtering og løsningsfokusert tilnærming egner seg der det er likeverdige parter i saken. Etter vår forståelse er dette ikke tilfelle i tvangsekteskapsaker. Vår forståelse er at ungdommen som er vokst opp i en patriarkalsk hierarkisk familiestruktur ikke klarer å hevde sin mening i familiens påhør, på grunn av at det er uhøflig og utenkelig. Slik vi vurderer megling i denne konteksten er det foreldrene som står i fokus og ikke barnets beste. Dersom ungdommen ville si imot foreldrene sine i et meglingsmøte kan det føre til dramatiske konsekvenser.

Tvangsekteskap er ulovlig handling, derfor stiller vi spørsmål om megling i disse saker kan være en feilkobling.

Videre støtter vi oss til Svensson og Bjøranger og mener at barnevernet ikke bør forhandle med overgriperen.

5.2.2 Øvrige aktuelle hjelpetiltak

Barnevernloven § 4-4 åpner for bruk av hjelpetiltak. For at barnevernet kan hjelpe på lavest mulig nivå drøfter vi om hjelpetiltak er tilstrekkelig for å hindre tvangsekteskap. Informantene hadde ulike syn på dette.

Berge og Munzir samt Johansen nevner *jentegrupper* som et aktuelt frivillig hjelpetiltak. Berge og Munzir peker på at det gir mestringsfølelse for ungdommene når de kan hjelpe hverandre med råd.

Vi vurderer dette tiltaket som et positivt lavterskeltilbud. Dette fordi jentegrupper som tiltak kan gi støtte for ungdommene og det er gode muligheter til at foreldrene tillater jentene å delta. Vi vurderer at dette tiltaket egner seg ikke som hindring av tvangsekteskap, men kan skape trygge rammer for jentene ved at de kan snakke om problemene sine med andre ungdommer i samme situasjon. Svakheten med tiltaket er at det ikke er alle som kan åpne seg og få hjelp på den måten. Dette er også et tilbud bare for jenter, det finnes også gutter som opplever tvangsekteskap.

Bjøranger mener at *tilsyn i hjemmet* ved å oppnevne tilsynsfører for barnet kan være et aktuelt hjelpetiltak. Dette fordi tiltaket gir oss innsyn i familiens liv og en lovlig kanal til familien. Berge, Munzir og Lenæs mener at tilsyn i hjemmet ikke er tilstrekkelig på grunn av tilsynsføreren ikke alltid er til stede og vi vet ikke hva som skjer da.

Vi vurderer at tilsyn i hjemmet ikke gir garanti mot at ungdommen blir tvangsgiftet eller flyttet ut fra landet. Tilsyn kan fungere forebyggende mot tvangsekteskap i noen tilfeller, men kan også

være eskalerende i andre tilfeller. Det kan være vanskelig å vurdere det på forhånd om tiltaket blir til nytte.

Det er to informanter, Svensson og Lenæs, som ikke anbefaler hjelpetiltak. Dette på grunn av sakens alvor og den sikkerhetsrisikoen for ungdommen som innblanding av offentlige myndigheter i familiens liv kan medføre. Vi mener det er et viktig poeng som uansett må være med i vurderingen i hver enkel sak.

5.3 Plasseringsalternativer etter bvl. §§ 4-6 og 4-12

Fare for gjennomføring av tvangsekteskap kan føre til at barneverntjenesten må plassere ungdommen utenfor hjemmet etter bvl. §§ 4-6 og 4-12. Derfor drøfter vi de ulike plasseringsalternativene som ble belyst i faglitteratur og i intervjuene.

5.3.1 Bokollektiver

Med bokollektiver mener vi små kollektiver, hvor ungdommer med tvangsekteskapsproblematikk kan plasseres i. Disse kollektivene skal ivareta sikkerhet, gi hjelp for psykiske problemer, gi veiledning for å kunne bli selvstendige og veiledning i forhold til skole og yrke. Slike kollektiver finnes i dag i Sverige og i Danmark, men ettersom vi vet finnes det ikke i Norge.

Bredal (2007) konkluderer med at det er mangel på tilpassede boløsninger for ungdommer som er utsatt for tvangsekteskap. Hun mener at det bør opprettes bokollektiver og at de må ivareta ungdommens fysisk- og psykisk sikkerhet. Bjøranger (2005) anbefaler også opprettelse av slike bokollektiver. Storhaug (1998) etterlyser plasseringsalternativer til målgruppen i form av midlertidige- og permanente bokollektiver. Fangen (2002) sier at det er ønskelig med bokollektiver, men hun trekker frem vanskeligheten med å holde adressen hemmelig og at dermed kan kollektivene miste litt av sin funksjon.

I løpet av intervjuene kom det fram forskjellige holdninger i forhold til bokollektiver.

Bjøranger mener at det er ønskelig at det fantes bokollektiver. Spesielt i første fasen av plasseringen kan dette være viktig på grunn av utredningen og sikkerheten.

Svensson og Lenæs mener at slike bokollektiver kan være aktuelle for noen ungdommer, men egner seg ikke for alle.

Berge og Munzir, Karlsen og Storhaug samt Johansen ønsker ikke bokollektiver. Dette på grunn av det kan være uheldig å plassere ungdommer med samme problematikk på samme sted. De mener at ungdommene bør integreres i norsk familie istedenfor en institusjon eller et kollektiv.

Vi legger merke til at Storhaug har forandret sin mening om kollektiver. I sin bok "Hellig tvang" (1998) etterlyser hun bokollektiver, men i intervjuet ga hun uttrykk for det motsatte. Hun begrunnet endringen med at hun har sett på nært hold konsekvenser av tett kontakt mellom unge som er på flukt/truet av familien. Hun sier at i stedet for at ungdommene kunne støtte hverandre og bygge hverandre opp har hun stort sett kun erfaring med at det motsatte skjer. Ungdommene graver seg ned i problemene, problemene blir identiteten, det som holder dem sammen, og dermed som også blokkerer for å bygge seg en vei opp og ut av problematikken. Hun påpeker at dette ikke kan dokumenteres, det er hennes personlige observasjon. Hun mener at ungdommer i slike vansker kan ha godt av kontakt, men den bør være begrenset og gjerne under profesjonell veiledning.

Vi ser at forfatterne er enige i ønsket om bokollektiver. I praksisfeltet hører vi forskjellige meninger om hvorvidt bokollektiver bør etableres.

Vi konstaterer at holdninger og erfaringer ikke er statiske. Løsningen til problemstillinger kan endre seg i takt med de erfaringene vi får underveis. Vi ser på det som positivt at fagpersoner tør å forandre sin mening etter den erfaringen de har.

Vi vurderer bokollektiver som et bra plasseringsalternativ. Vi tenker at i slike kollektiver kan man samle ekspertise for å hjelpe den konkrete målgruppen. Disse kollektivene er ikke ment som en avlastning for familien, men som hjelp til ungdommen på samme måte som for eksempel rusinstitusjoner fungerer.

5.3.2 Institusjoner

Institusjoner er et plasseringsalternativ som finnes i dag og blir brukt for ungdommer som for eksempel har rus- eller atferdsproblematikk.

Vi fant ikke teori som omhandler institusjonsplassering av ungdommer utsatt for tvangsekteskap.

I intervjuene sa alle informanter at institusjonsplassering i eksisterende barnevernsinstitusjoner ikke var ønskelig. Dette på grunn av vanskeligheter med anonymisering og sikkerhetsrisiko. En annen grunn er at disse ungdommene kan tilegne seg uønsket atferd på disse institusjonene. Kontinuiteten, stabiliteten og strukturen er heller ikke tilfredsstillende for disse ungdommene i dagens barnevernsinstitusjoner.

Vi konstaterer at informantene mener at dagens barnevernsinstitusjoner ikke er egnet for ungdommer med tvangsekteskapsproblematikk og vi er enig.

5.3.3 Beredskaps- og fosterhjem

I teorien vi brukte fant vi ikke beskrivelse om denne typen plassering etter bvl. §§ 4-4, 5.ledd, 4-6 og 4-12.

I intervjuene var alle informantene enige i at beredskaps- og fosterhjem var en god løsning. Informantene mente det var viktig å gi opplæring, oppfølging og eventuelt forsterkning til disse fosterhjemmene. Alle påpekte at disse hjemmene måtte være etnisk norske. Dette på grunn av trygghet, sikkerhet og integrering til det norske samfunnet. Det kan også være vanskelig for ungdommene å ta imot hjelp av personer med samme etnisitet. Slike fosterhjem kan være lojale til sitt etniske miljø blant annet familien til ungdommen, framfor ungdommen og det offentlige hjelpeapparatet. Svensson påpeker at det er viktig å undersøke kretsen til etnisk norske fosterfamilier, om det bor familier med samme etnisitet som ungdommen i nærmiljøet. Dette med tanke på sikkerhet og anonymitet.

Vi konstaterer at informantene er enige i at beredskaps- og fosterhjem er et godt plasseringsalternativ. Forutsetningen er at disse beredskaps- og fosterhjemmene får spesiell opplæring og oppfølging samt at sikkerheten blir vurdert i hvert enkelt tilfelle.

Vi støtter oss til informantene og er enige i at beredskaps- og fosterhjem med spesielt opplæring er et godt alternativ. Vi mener også at sikkerhetsvurderingen som Svensson påpeker er veldig viktig.

5.4 Barnevernets kompetanse i tvangsekteskapsaker

Her drøfter vi de ulike synspunkter om barnevernets kompetanse som framkommer i faglitteratur og i intervjuene. Barnevernets kompetanse i forhold til tvangsekteskap kan være avgjørende for utfallet i slike saker.

Bredals (2007) undersøkelse viser at barnevernets faglige kompetanse på området er lav. Hun sier videre at barnevernpedagogers grunnutdanning ikke strekker til. Hun anbefaler kompetanseøkning.

Bjøranger (2005) sier at barnevernkontorene har varierende kompetanse. Storhaug (1998) mener at det er behov for økning av kompetansen og at dette bør inngå i barnevernpedagogutdanningen samt som etterutdanningstilbud. Fangen (2002) peker også på nødvendigheten av kompetanseøkning som bør inngå i barnevernpedagogutdanningen.

Alle informantene var enige i at barnevernet trenger kompetanseøkning og at det bør inngå i grunnutdanningen. Johansen sier at barneverntjenesten i Drammen har god kompetanse på området og det hender at andre barnevernkontorer kontakter dem for råd.

Vi er enige i at det er nødvendig med kompetanseøkning og at det bør inngå i barnevernpedagogutdanningen. Vi vurderer også at videreutdanning eller kurs er en god løsning for kompetanseøkning for de som allerede jobber i feltet.

Johansen anbefaler debriefing og veiledning for barnevernsarbeidere. Dette på grunn av det psykiske presset som er til stede ved å jobbe med tvangsekteskapsaker. Vi mener at dette er et viktig poeng for at barnevernsarbeidere kan utføre jobben sin på en profesjonell måte og tørre å gå inn i disse sakene.

Bjøranger, Svensson og Lenæs påpeker at barnevernet kan være handlingslammet av alt for stor respekt for andres kultur. Vi støtter oss til dem og mener at norske lov bør følges og at barnevernet ikke har anledning til å ta større hensyn til kulturforskjeller enn til norsk lov og barnets beste.

Som vi tidligere beskrev i kapittel 3.3 mangler barnevernet manualer som kan brukes i tvangsekteskapsaker. Informantene har bekreftet dette. Johansen forteller at Barneverntjenesten i Drammen jobber med å utarbeide en manual for intern bruk i tvangsekteskapsaker.

Vi forstår at det er vanskelig å utarbeide slike generelle veiledere på grunn av at det ikke finnes noe fasit, alle saker er unike. Vi mener allikevel at det er behov for en manual som omhandler juridiske rammer, råd i saksbehandlingen og informasjon om hvor barnevernet kan søke råd og få kulturveiledning.

Vi fant lite forskning på området. I oppgaven brukte vi Bredal (2007) sin rapport om tvangsekteskapsaker i hjelpeapparatet. Hun etterlyser statistikkutvikling og uavhengige evalueringer av den krisehjelpen som gis med vekt på brukerevaluering og instanser som søker råd.

Vi støtter oss til Bredals funn i rapporten sin og vi mener at det er viktig å undersøke og evaluere om hjelpen som gis er tilfredsstillende. Vi ser at det kan være vanskelig å evaluere saker, på grunn av at det i enkelte saker er bevisst handling å skjule identitet slik også forfattere og informantene anbefaler.

6 KONKLUSJON

Undersøkelsen viser at saksbehandlere i barneverntjenesten kan **hindre tvangsekteskap** ved å bruke de juridiske virkemidlene i barnevernloven §§ 4-6 og 4-12. Samarbeidet med politiet og UDIs kompetanseteam kan bidra med konkret hindring av at ungdommen blir tatt ut fra landet. Johansen peker på at forebyggende arbeid og hjelpetiltak etter bvl. § 4-4 bidrar med hindring av tvangsekteskap på sikt.

Vi mener at barnevernet må ta ungdommen på alvor og følge norsk lov framfor å prøve å respektere familiens tradisjon. Barnevernet kan på den måte få fatt i sakens kjerne og hindre tvangsekteskap.

For at barnevernet kan **følge opp** ungdommene på en best mulig måte må vi ivareta ungdommens sikkerhet, trygghet, behov for nettverksbygging, behov for oppfølging i psykisk helse. Barnevernet bør tenke på langsiktig oppfølging deriblant gi råd- og veiledning i forhold til utdanning og yrke. Disse tiltakene må tilpasses ungdommens alder og modenhet.

Det er enighet i praksisfeltet om at barnevernet må sikre ungdommer egnede boalternativer i trygge omgivelser som for eksempel beredskaps- og fosterhjem med spesialkompetanse og med etnisk norsk bakgrunn. Det er videre enighet i at dagens barnevernsinstitusjoner ikke passer for disse ungdommene. Det er derimot omdiskutert om bokollektiver er egnet for ungdom som er utsatt for tvangsekteskap.

Vi konkluderer med at dette er et vanskelig tema, på grunn av at det er lite litteratur og forskning på området. Det er uenigheter i praksisfeltet blant fagpersoner med spisskompetanse. Det er også mangel på evaluering av hjelp som er gitt. For at barnevernet kan være i stand til å hjelpe ungdommer som er utsatt for tvangsekteskap trenger vi mer forskning og evaluering av eksisterende tiltak på området. Det er enighet i at det er behov for kompetanseøkning som bør gå inn i grunnutdanningen og kurs for de som allerede jobber i feltet.

Ved å jobbe med denne oppgaven lærte vi at det ikke finnes fasitsvar når det gjelder arbeid med ungdommer med tvangsekteskapsproblematikk. Selv om alle fagpersoner jobber mot samme mål er det ulike tenkemåter og metoder som brukes i praksis.

7 AVSLUTNING

I oppgaven har vi hatt fokus på barnevernets arbeid i tvangsekteskapsaker. Først valgte vi egnet metode for å finne svar på problemstillingen. Videre presenterte vi aktuell litteratur og forskning. Deretter utførte vi intervju med fagpersoner med relevant kompetanse. Så drøftet vi informasjonen vi innhentet fra teori og fra praksisfeltet. I konklusjonen har vi svart på problemstillingen.

Vår erfaring er at temaet er stort med mange områder som hadde vært interessant å utdype som for eksempel barnevernets forbyggende arbeid som kan være med å hindre tvangsekteskap på sikt.

LITTERATURLISTE

- Aadland, Einar (2006). *"Og eg ser på deg...": Vitenskapsteori i helse- og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Almindelig borgelig straffelov (1902).
- Barne- og likestillingsdepartementet (2007). *"Barnevernet – barnets beste" Q-0801*. Oslo: http://www.dep.no/bld/norsk/dok/andre_dok/veiledninger/004021-120006/dok-bn.html
- Bjøranger, Terje (2007) *Tvangsekteskap og æresrelatert vold i transnasjonale ekteskap*. Oslo: UDI.
- Bjøranger, Terje (2005) *UDIs kompetanseteam mot tvangsekteskap – halvårsrapport – 2005*. Oslo: UDI
- Bredal, Anja (1999). *Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap i Norden*. København: TemaNord.
- Bredal, Anja og Lill Salole Skjerven (2007). *Tvangsekteskapsaker i hjelpeapparatet: Omfang og utfordringer*. Oslo: Senter for kvinne- og kjønnsforskning. Universitetet i Oslo.
- Bredal, Anja (2006). *"Vi er jo en familie": Arrangerte ekteskap, autonomi og felleskap blant unge norsk-asiater*. Oslo: Thesis.
- Buskerud Røde Kors (2005). *Veileder i møte med mennesker utsatt for tvangsekteskap*.
- Dalland, Olav (2004). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fangen, Katrine (2002). *Tvangsekteskap: En evaluering av mottiltakene*. Oslo: Forskningsstiftelsen Fafo.
- FN konvensjon om barnets rettigheter (1990).
- Gjertsen, Per-Åge (2003). *Sosialpedagogikk: Grunnlagstenkning, kunnskap og refleksjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lov om barn og foreldre (1981).
- Lov om barneverntjenester (1992).
- Lov om behandlingsmåter i forvaltningssaker (1967).
- Lov om ekteskap (1991).
- Lov om helsepersonell (1999).
- Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (1988).
- NOU 2003:31 (2003). *Retten til et liv uten vold: Menns vold mot kvinner i nære relasjoner*. Oslo: Akademika

Ohnstad, Bente (2004). *Juss for helse- og sosialarbeidere: En innføring i lovgivning, juridisk tenkning og metode*. Bergen: Fagbokforlaget.

Rutinehåndbok for barneverntjenesten i kommunene (2006). Oslo: Barne- og likestillingsdepartement

Sareen, Manu (2003). *Når kærlighed bliver tvang: generationskonflikter og tvangsægteskaber i Danmark*. København: People`sPress

Seland, Marie Nilsen (2003). *Tvangsekteskap*. Oslo: MIRA-Senteret

Skau, Greta Marie (2005). *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag

Storhaug, Hege (1998). *Hellig tvang: Unge norske muslimer om kjærlighet og ekteskap*. Oslo: Aschehoug

Thorbjørnsrud, Berit (2001). *Syn på ekteskap blant hinduer, buddhister, sikher, muslimer og kristne*. Oslo: Barne- og familiedepartementet

VEDLEGGSLISTE

1. Relevante lover
2. Intervjuguide til barneverntjenester
3. Intervjuguide til samarbeidspartnere

VEDLEGG 1.

RELEVANTE LOVER

STRAFFELOVEN

§ 222. Med bøter eller med fengsel inntil 3 år straffes den, som ved rettsstridig adferd eller ved å true med sådan tvinger nogen til å gjøre, tåle eller undlate noget, eller som medvirker hertil. Under særdeles skjerpene omstendigheter, jf § 232 tredje punktum, kan fengsel inntil 6 år idømmes.

For tvangsekteskap straffes den som ved vold, frihetsberøvelse, utilbørlig press eller annen rettsstridig atferd eller ved å true med slik atferd tvinger noen til å inngå ekteskap. Straffen for tvangsekteskap er fengsel inntil 6 år. Medvirkning straffes på samme måte.

Med bøter eller med fengsel inntil 1 år straffes den, som ved å true med anklage eller anmeldelse for en straffbar handling eller med fremsettelse av en ærekrenkende beskyldning rettsstridig tvinger nogen til å gjøre, tåle eller undlate noget, eller som medvirker hertil.

Endret ved lover 4 juli 1927 nr. 9, 21 juni 1935 nr. 7, 16 juni 1989 nr. 68, 4 juli 2003 nr. 76 (i kraft 1 sep 2003 iflg. res. 4 juli 2003 nr. 877).

UTLENDINGSLOVEN

§ 9. *Arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse til familiemedlemmer.*

De nærmeste familiemedlemmene til norsk eller nordisk borger som er bosatt i riket eller til utlending som har eller får lovlig opphold i riket med arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse uten begrensninger, har etter søknad rett til arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse dersom det ikke foreligger omstendigheter som nevnt i § 8 første ledd nr. 3. Som hovedregel må underholdet være sikret. Kongen kan gi nærmere regler ved forskrift.

Arbeidstillatelse og oppholdstillatelse for familieetablering kan nektes dersom det er sannsynlig at søkeren eller dennes særkullsbarn vil bli mishandlet eller grovt utnyttet. Tilsvarende gjelder særkullsbarn som søker familieegjenforening med forelder som har fått arbeidstillatelse eller oppholdstillatelse for familieetablering. Kongen kan gi nærmere regler om bestemmelsens anvendelse i forskrift.

Arbeidstillatelse og oppholdstillatelse etter første ledd kan nektes dersom referansepersonen etter forespørsel ikke samtykker i at søkeren gis tillatelse eller dersom det er sannsynlig at ekteskapet er inngått mot en av partenes vilje.

Kongen kan fastsette ved forskrift hvem som skal betraktes som nærmeste familiemedlemmer etter denne paragrafen og kan gi regler om arbeidstillatelse eller

oppholdstillatelse til de nærmeste familiemedlemmene til utlending hvis opphold er forutsatt ikke å bli varig.

Endret ved lover 30 april 1999 nr. 22 (i kraft straks iflg. res. 30 april 1999 nr. 427), 6 jan 2006 nr. 1 (i kraft 1 feb 2006 iflg. res. 6 jan 2006 nr. 1).

§ 9a. Krav til intervju av referansepersonen i Norge

Tilføyes ved lov 6 jan 2006 nr. 1 (i kraft fra den tid Kongen bestemmer).

EKTESKAPSLOVEN

§ 1a. Frivillighet

Kvinner og menn har samme rett til fritt å velge ektefelle. Ekteskap skal inngås av egen fri vilje og med eget samtykke.

Tilføyd ved lov 10 juni 2005 nr. 38 (i kraft 1 juli 2005 iflg. res. 10 juni 2005 nr. 527).

§ 5a. Lovlig opphold

For å inngå ekteskap i Norge må en utenlandsk statsborger ha lovlig opphold i riket.

Tilføyd ved lov 24 juni 1994 nr. 24 (i kraft 1 jan 1995).

§ 6. Når prøving skal skje, og hvem som skal foreta prøvingen.

Før ekteskap kan inngås, skal det skje en prøving av om ekteskapsvilkårene er oppfylt.

Prøvingen foretas av folkeregisteret eller av norsk utenriksstjenestemann på det stedet der en av brudefolkene bor, eller om ingen av brudefolkene har bopel her i landet, på det stedet der en av dem oppholder seg. Norsk utenriksstjenestemann prøver kun ekteskapsvilkårene for norske borgere som er fast bosatt i embetsdistriktet, og bare i de tilfeller der prøvingen ikke kan foretas av norsk folkeregister.

Endret ved lov 19 des 2003 nr. 119 (i kraft 1 okt 2004 iflg. res. 19 des 2003 nr. 1762).

§ 7. Bevis for at ekteskapsvilkårene er oppfylt.

Til bruk for prøvingen av om ekteskapsvilkårene er oppfylt, skal brudefolkene skaffe følgende bevis:

- a. Hver av dem skal legge fram fødselsattest fra folkeregisteret, når prøvingen ikke foretas av folkeregisteret. Er det vanskelig å skaffe slik attest innen rimelig tid, kan annet tilfredsstillende bevis for navn og alder godtas.
- b. Er noen av brudefolkene under 18 år, skal det godtgjøres at det er gitt samtykke og

tillatelse til ekteskapet etter § 1.

- c. Er noen av brudefolkene umyndiggjort, skal det godtgjøres at det er gitt samtykke eller tillatelse til ekteskapet etter § 2 første punktum, jf tredje punktum. Det samme gjelder hvis noen av brudefolkene har fått oppnevnt hjelpeverge og samtykke fra hjelpevergen er et krav etter § 2 andre punktum.
- d. Brudefolkene skal begge erklære skriftlig på ære og samvittighet at de ikke er så nær beslektet som nevnt i § 3. Ved ekteskap mellom adoptivbarn og en av de opprinnelige adoptivforeldrene eller dennes slektning skal brudefolkene i tilfelle legge fram tillatelse av fylkesmannen som nevnt i § 3 andre ledd andre punktum.
- e. Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun har inngått ekteskap eller registrert partnerskap tidligere. I tilfelle skal det legges fram bevis for at det tidligere ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved død eller ved skilsmisse, eller oppløst etter § 24.

Bevis for at den tidligere ektefellen eller den registrerte partneren er død, føres som regel ved attest fra en innenlandsk eller utenlandsk offentlig myndighet. Kan slik attest ikke skaffes, kan partene legge sine opplysninger og bevis fram for vedkommende tingrettsdommer, jf skifteloven § 8 andre jf første ledd. Hører skiftet ikke under norsk tingrett, kan spørsmålet bringes inn for tingrettsdommeren på det stedet der ekteskapsvilkårene prøves. Retten avgjør ved kjennelse om bevisene skal godtas. Kjennelsen kan påkjæres av den som avgjørelsen går mot. Er bevisene godtatt, skal retten gi melding til fylkesmannen, som kan påkjære kjennelsen.

Bevis for at ekteskapet eller det registrerte partnerskapet er opphørt ved skilsmisse eller oppløst etter § 24, føres ved å legge fram bevillingen eller dommen med attest for at den er endelig. Hvorvidt en utenlandsk skilsmisse skal legges til grunn ved inngåelse av ekteskap her i landet, avgjøres av departementet etter reglene i lov 2. juni 1978 nr. 38 § 4.

- f. Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun lider av en smittefarlig sykdom som kan overføres ved seksuell omgang. I tilfelle skal det godtgjøres at den andre parten er gjort kjent med sykdommen, og at begge parter har fått veiledning av lege om farene ved sykdommen.
- g. Hver av brudefolkene skal erklære skriftlig på ære og samvittighet om han eller hun har eller venter barn med noen annen eller har adoptivbarn. Opplysningsplikten gjelder ikke barn som er adoptert bort.

- h. En utenlandsk statsborger som ikke er fast bosatt i Norge, skal legge fram dokumentasjon fra myndighetene i sitt hjemland om at det ikke er noe til hinder for at han eller hun inngår ekteskap i Norge. Folkeregisteret eller norsk utenriktjenestemann kan gjøre unntak fra kravet i første punktum når særlige grunner taler for det. Departementet gir forskrift om når en utenlandsk statsborger skal anses for å være fast bosatt i Norge.
- i. Har noen av brudefolkene svart bekreftende på spørsmål som nevnt i bokstav e, f eller g, skal det godtgjøres at den andre av brudefolkene er gjort kjent med dette.
- j. Hver av brudefolkene skal stille en forlover som skal erklære på ære og samvittighet at han eller hun kjenner parten, og opplyse om parten tidligere har inngått ekteskap eller registrert partnerskap og om brudefolkene er beslektet slik som nevnt i § 3.

Forloverne må være myndige. I særlige tilfeller kan fylkesmannen gi samtykke til at ekteskap blir inngått uten forlovere, eller at det bare er én forlover for begge partene.

- k. Utenlandsk statsborger som skal inngå ekteskap i Norge, må legge fram dokumentasjon som viser at vedkommende har lovlig opphold i riket.
- l) Hver av brudefolkene skal hver for seg erklære på ære og samvittighet at ekteskapet blir inngått av egen fri vilje, og at de anerkjenner hverandres like rett til skilsmisse.

Endret ved lover 30 april 1993 nr. 40, 24 juni 1994 nr. 24 (i kraft 1 jan 1995), 30 aug 2002 nr. 67 (i kraft 1 jan 2003 iflg. res. 30 aug 2002 nr. 938), 4 juli 2003 nr. 72, 19 des 2003 nr. 119 (i kraft 1 okt 2004 iflg. res. 19 des 2003 nr. 1762).

§ 11. Fremgangsmåten ved vigsel.

Ekteskap inngås ved at brudefolkene møter for en vigsler. Mens begge er til stede, skal de erklære at de ønsker å inngå ekteskap med hverandre. Deretter skal vigsleren erklære dem for ektefolk. Minst to vitner skal være til stede under vigselen

§ 14. Kontroll med at ekteskapsvilkårene er prøvet.

Før vigsel finner sted, skal vigsleren motta en attest fra folkeregisteret eller norsk utenriktjenestemann på at ekteskapsvilkårene er prøvet, og at reglene i §§ 6 til 10 er fulgt.

En vigsler som kjenner til at et vilkår for å inngå ekteskap ikke er oppfylt, skal ikke foreta vigsel. Finner en vigsler at det er grunn til tvil om et vilkår er oppfylt, kan vigselen utsettes og brudefolkene pålegges å skaffe bevis for at vilkåret er oppfylt.

Dersom vigsel er nektet på annet grunnlag enn nevnt i § 13 andre ledd, kan hver av partene klage til fylkesmannen, som kan pålegge vigsleren å foreta vigsel.

Endret ved lov 19 des 2003 nr. 119 (i kraft 1 okt 2004 iflg. res. 19 des 2003 nr. 1762).

§ 16. Ugyldighet.

Ekteskap er ikke inngått dersom bestemmelsene i § 11 første ledd, jf. § 12, ikke er overholdt. Det samme gjelder dersom ekteskapet ble inngått uten at det forelå gyldig prøvingsattest i henhold til § 10.

Kongen kan likevel etter begjæring fra en av partene godkjenne ekteskapet som gyldig når særlige grunner foreligger. Slik godkjenning kan også gis når én eller begge parter er død.

Hver av ektefellene kan reise søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig dersom han eller hun er blitt tvunget til å inngå ekteskapet ved rettsstridig atferd.

Adgangen til å reise søksmål bortfaller hvis sak ikke er reist innen seks måneder etter at ektefellen er blitt fri for tvangen. Søksmål kan ikke i noe tilfelle reises senere enn fem år etter ekteskapets inngåelse.

Er vigsel foretatt til tross for at den ene eller begge parter var uten rettslig handleevne, kan søksmål for å få kjent ekteskapet ugyldig reises innen seks måneder etter vigselen.

§ 28 første ledd, jf tredje ledd gjelder tilsvarende. En verge kan reise søksmål på vegne av en ektefelle som mangler rettslig handleevne. Det samme kan en hjelpeverge som er oppnevnt etter vergemålsloven § 90 a iflg, dersom det faller innenfor hjelpevergens oppdrag.

Endret ved lover 24 juni 1994 nr. 24 (i kraft 1 jan 1995), 19 des 2003 nr. 119 (i kraft 1 okt 2004 iflg. res. 19 des 2003 nr. 1762. Endres ved lov 18 jan 2007 nr. 1 (i kraft 1 juni 2007 iflg. res. 18 jan 2007 nr. 57).

§ 16a. Fylkesmannens adgang til å reise sak om ekteskapets gyldighet.

Fylkesmannen kan reise sak for å få dom for at et ekteskap består eller ikke består.

Tilføyd ved lov 19 des 2003 nr. 119 (i kraft 1 mars 2004 iflg. res. 19 des 2003 nr. 1762).

§ 23. Skilsmisse på grunn av overgrep.

En ektefelle kan kreve skilsmisse dersom den andre ektefellen med hensikt har forsøkt å drepe ham eller henne eller barna eller forsettlig har utsatt dem for alvorlig mishandling. Det samme gjelder dersom ektefellen har opptrådt på en måte som er egnet til å fremkalle alvorlig frykt for slik atferd.

Krav om skilsmisse etter denne paragrafen må være reist innen seks måneder etter at ektefellen fikk kjennskap til handlingen, og senest to år etter at den fant sted.

Endres ved lov 18 jan 2007 nr. 1 (i kraft 1 juni 2007 iflg. res. 18 jan 2007 nr. 57).

BARNEVERNLOVEN

§ 1-1. Lovens formål.

Formålet med denne loven er

- å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid,
- å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

§ 1-2. Lovens stedlige virkeområde.

Lovens bestemmelser om tjenester og tiltak gjelder for alle som oppholder seg i riket.

Kongen kan gi forskrifter om lovens anvendelse på Svalbard.

§ 1-3. Hvem loven gjelder for.

Tiltak som omhandlet i denne lov kan treffes overfor barn under 18 år.

Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 23 år. Jf. likevel § 4-24 tredje ledd.

Endret ved lov 26 juni 1998 nr. 42 (i kraft 1 sep 1998).

§ 3-1. Barneverntjenestens forebyggende virksomhet.

Kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og adferdsproblemer.

Barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, adferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette.

§ 4-1. Hensynet til barnets beste.

Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen.

§ 4-2. Meldinger til barneverntjenesten.

Barneverntjenesten skal snarest, og senest innen en uke, gjennomgå innkomne meldinger og vurdere om meldingen skal følges opp med undersøkelser etter § 4-3.

§ 4-3. Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser.

Dersom det er rimelig grunn til å anta at det foreligger forhold som kan gi grunnlag for tiltak etter dette kapitlet, skal barneverntjenesten snarest undersøke forholdet, jf. frister inntatt i § 6-9.

Undersøkelsen skal gjennomføres slik at den minst mulig skader noen som den berører, og den skal ikke gjøres mer omfattende enn formålet tilsier. Det skal legges vekt på å hindre at kunnskap om undersøkelsen blir spredt unødige.

Foreldrene eller den barnet bor hos, kan ikke motsette seg at en undersøkelse som nevnt i første ledd blir gjennomført ved besøk i hjemmet.

Barneverntjenesten, og sakkyndige som den har engasjert, kan kreve å få samtale med barnet i enerom. Hvis det foreligger mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, jf. § 4-12 første ledd bokstav c, kan barneverntjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller til annet sted for undersøkelse.

§ 4-4. Hjelpetiltak for barn og barnefamilier.

Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak.

Barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien, f.eks. ved å oppnevne støttekontakt, ved å sørge for at barnet får plass i barnehage, ved besøkshjem, ved avlastningstiltak i hjemmet eller andre foreldrestøttende tiltak. På samme måte skal barneverntjenesten også søke å sette i verk tiltak som kan stimulere barnets fritidsaktivitet, eller bidra til at barnet får tilbud om utdanning eller arbeid, eller anledning til å bo utenfor hjemmet. Barneverntjenesten kan videre sette hjemmet under tilsyn ved at den oppnevner tilsynsfører for barnet.

Barneverntjenesten kan også yte økonomisk stønad som hjelpetiltak for barnet.

Fylkesnemnda kan om nødvendig beslutte at tiltak som opphold i barnehage eller andre egnede dagtilbud, skal settes i verk ved pålegg til foreldrene. Fylkesnemnda kan gi pålegg om tilsyn når vilkårene i § 4-12 er til stede. For barn som har vist alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24 første ledd, eller som er i ferd med å utvikle slike alvorlige atferdsvansker, kan fylkesnemnda vedta at foreldrestøttende tiltak som har som formål å redusere barnets atferdsvansker kan gjennomføres uten barnets samtykke. Slike foreldrestøttende tiltak kan også gjennomføres uten barnets samtykke når tiltakene iverksettes som ledd i avslutningen av et institusjonsopphold med hjemmel i § 4-24. Foreldrestøttende tiltak uten barnets samtykke kan ikke opprettholdes utover seks måneder fra fylkesnemndas vedtak.

Når vilkårene i annet ledd er til stede, og dersom behovene ikke kan løses ved andre hjelpetiltak, kan barneverntjenesten også formidle plass i fosterhjem, institusjon eller i senter for foreldre og barn. Hvis det må forutsettes at foreldrene i lengre tid ikke

vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, bør det likevel vurderes om det med en gang skal vedtas at barneverntjenesten skal overta omsorgen for barnet etter § 4-12 første ledd, framfor frivillig plassering etter denne paragraf.

Endret ved lover 17 juni 2005 nr. 65 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 614), 1 des 2006 nr. 65 (i kraft 1 jan 2007 iflg. res. 1 des 2006 nr. 1332).

§ 4-5. Oppfølging av hjelpetiltak.

Når hjelpetiltak vedtas, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Barneverntjenesten skal holde seg orientert om hvordan det går med barnet og foreldrene, og vurdere om hjelpen er tjenlig, eventuelt om det er nødvendig med nye tiltak.

§ 4-6. Midlertidige vedtak i akuttsituasjoner.

Dersom et barn er uten omsorg fordi foreldrene er syke eller barnet er uten omsorg av andre grunner, skal barneverntjenesten sette i verk de hjelpetiltak som umiddelbart er nødvendige. Slike tiltak kan ikke opprettholdes mot foreldrenes vilje.

Er det fare for at et barn blir vesentlig skadelidende ved å forbli i hjemmet, kan barnevernadministrasjonens leder eller påtalemyndigheten uten samtykke fra foreldrene umiddelbart treffe midlertidig vedtak om å plassere barnet utenfor hjemmet. Vedtaket skal snarest, og om mulig innen 48 timer, foreløpig godkjennes av lederen i fylkesnemnda.

Barnevernadministrasjonens leder kan i et slikt tilfelle også treffe midlertidig vedtak etter § 4-19.

Er det truffet vedtak etter annet ledd, skal forslag som nevnt i § 7-3 sendes fylkesnemnda snarest, og senest innen seks uker, men innen to uker hvis det gjelder tiltak etter § 4-24.

Dersom saken ikke er sendt til fylkesnemnda innen fristene som nevnt i fjerde ledd, faller vedtaket bort.

Endret ved lov 4 juni 1999 nr. 35 (i kraft 1 sep 1999 iflg. res. 4 juni 1999 nr. 863). Endres ved lov 1 des 2006 nr. 65 (i kraft fra den tid Kongen bestemmer).

§ 4-12. Vedtak om å overta omsorgen for et barn.

Vedtaket om å overta omsorgen for et barn kan treffes

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorg som barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling,

- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrequende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet

Et vedtak etter første ledd kan bare treffes når det er nødvendig ut fra den situasjon barnet befinner seg i. Et slikt vedtak kan derfor ikke treffes dersom det kan skapes tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter § 4-4 eller ved tiltak etter § 4-10 eller § 4-11.

Et vedtak etter første ledd skal treffes av fylkesnemnda etter reglene i kapittel 7.

§ 4-16. Oppfølging av vedtak om omsorgsovertakelse.

Barneverntjenesten skal nøye følge utviklingen til de barn som det er truffet vedtak om omsorgsovertakelse for, og likeledes utviklingen til deres foreldre. Barneverntjenesten skal kort tid etter en omsorgsovertakelse kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser.

Endret ved lov 17 juni 2005 nr. 65 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 614).

§ 4-19. Samværsrett. Skjult adresse.

Barn og foreldre har, hvis ikke annet er bestemt, rett til samvær med hverandre.

Når det er fattet vedtak om omsorgsovertakelse, skal fylkesnemnda ta standpunkt til omfanget av samværsretten, men kan også bestemme at det av hensyn til barnet ikke skal være samvær. Fylkesnemnda kan også bestemme at foreldrene ikke skal ha rett til å vite hvor barnet er.

Andre som har ivaretatt den daglige omsorgen for barnet i foreldrenes sted forut for omsorgsovertakelsen, kan kreve at fylkesnemnda tar stilling til om de skal ha rett til samvær med barnet og hvilket omfang samværsretten skal ha.

Barnets slektninger, eller andre som barnet har en nær tilknytning til, kan kreve at fylkesnemnda tar stilling til om de skal ha rett til samvær med barnet og samværsrettens omfang når

- a) den ene eller begge foreldrene er døde, eller
- b) fylkesnemnda har bestemt at den ene eller begge foreldrene ikke skal ha rett til samvær med barnet eller at foreldrenes rett til samvær skal være svært begrenset.

De private parter kan ikke kreve at sak om samvær skal behandles av fylkesnemnda dersom saken har vært behandlet av fylkesnemnda eller domstolene de siste tolv månedene.

Endret ved lov 1 des 2006 nr. 65 (i kraft 1 jan 2007 iflg. res. 1 des 2006 nr. 1332).

§ 6-4. Innhenting av opplysninger.

Opplysninger skal så langt som mulig innhentes i samarbeid med den saken gjelder eller slik at vedkommende har kjennskap til innhenting.

Offentlige myndigheter skal av eget tiltak, uten hinder av taushetsplikt, gi opplysninger til kommunens barneverntjeneste når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. §§ 4-10, 4-11 og 4-12, eller når et barn har vist vedvarende alvorlige atferdsvansker, jf. § 4-24. Like med offentlige myndigheter regnes organisasjoner og private som utfører oppgaver for stat, fylkeskommune eller kommune. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av loven plikter offentlige myndigheter å gi slike opplysninger. Etter pålegg fra disse organer plikter offentlige myndigheter i forbindelse med sak som fylkesnemnda skal avgjøre etter §§ 4-19, 4-20 og 4-21, også å gi de opplysninger som er nødvendige for å kunne vurdere om en flytting tilbake til foreldrene, eller samvær med dem, vil kunne føre til en situasjon eller risiko for barnet som nevnt i §§ 4-10, 4-11 eller 4-12.

Også yrkesutøvere i medhold av lov om helsepersonell mv., lov om psykisk helsevern, lov om helsetjenesten i kommunene, lov om familievernkontorer og meklingsmenn i ekteskapsaker (jf. lov om ekteskap), samt lov om frittstående skolar plikter å gi opplysninger etter reglene i andre ledd.

Endret ved lover 19 juni 1997 nr. 62 (i kraft 1 jan 1998), 21 des 2000 nr. 127 (i kraft 1 jan 2001 iflg. res. 21 des 2000 nr. 1359), 4 juli 2003 nr. 84 (i kraft 1 okt 2003), 17 juni 2005 nr. 65 (i kraft 1 jan 2006 iflg. res. 17 juni 2005 nr. 614).

§ 6-4a. Medarbeidere ved private krisesentre som får driftskostnadene dekket av det offentlige, har opplysningsplikt som nevnt i § 6-4 annet ledd. Medarbeiderne har taushetsplikt om de forhold de får kjennskap til i forbindelse med barneverntjenestens innhenting av opplysninger.

Overtredelse av taushetsplikt etter denne bestemmelsen kan straffes etter straffeloven § 121 dersom vedkommende er gjort oppmerksom på at overtredelsen kan få slik følge.

Departementet skal gi forskrift om hvilke krisesentre og medarbeidere som omfattes av bestemmelsene i denne paragraf. Departementet kan videre gi forskrift med nærmere bestemmelser om innholdet i opplysningsplikten og taushetsplikten.

Tilføydd ved lov 20 jan 2006 nr. 3 (i kraft 1 juli 2006 iflg. res. 20 jan 2006 nr. 80).

§ 6-7. Taushetsplikt.

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan eller en institusjon etter denne loven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e. Overtredelse straffes etter straffeloven § 121.

Taushetsplikten gjelder også fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted. Opplysning om en klients oppholdssted kan likevel gis når det er klart at det ikke vil skade tilliten til barneverntjenesten eller institusjonen å gi slik opplysning.

Opplysninger til andre forvaltningsorganer, jf. forvaltningsloven § 13 b nr. 5 og 6, kan bare gis når dette er nødvendig for å fremme barneverntjenestens eller institusjonens oppgaver, eller for å forebygge vesentlig fare for liv eller alvorlig skade for noens helse. Uten hinder av taushetsplikt skal barneverntjenesten av eget tiltak gi opplysninger til sosialtjenesten når det er grunn til å tro at en gravid kvinne misbruker rusmidler på en slik måte at det er overveiende sannsynlig at barnet vil bli født med skade, jf. lov om sosiale tjenester § 6-2 a. Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om sosiale tjenester, plikter barneverntjenesten å gi slike opplysninger.

Dersom et barns interesser tilsier det, kan fylkesmannen eller departementet bestemme at opplysninger skal være undergitt taushetsplikt, selv om foreldrene har samtykket i at de gjøres kjent.

Endret ved lov 23 juni 1995 nr. 41 (i kraft 1 jan 1996).

BARNELOVEN

§ 30a. Avtale om ekteskap.

Ein avtale foreldre eller andre gjer om ekteskap på vegner av barnet, er ikkje bindande.

Føyd til med lov 19 des 2003 nr. 119 (i kraft 19 des 2003, etter res. 19 des 2003 nr. 1762).

§ 31. Rett for barnet til å vere med på avgjerd

Etter kvart som barnet blir i stand til å danne seg eigne synspunkt på det saka dreiar seg om, skal foreldra høyre kva barnet har å seien før dei tek avgjerd om personlege tilhøve for barnet. Dei skal leggje vekt på det barnet meiner alt etter kor gammalt og modent barnet er. Den same gjeld for andre som barnet bur hos eller som har med barnet å gjere.

Når barnet er fylt 7 år, skal det få seie si meining før det vert teke avgjerd om personlege tilhøve for barnet, mellom anna i sak om kven av foreldra det skal bu hos. Når barnet er fylt 12 år skal det leggjast stor vekt på kva barnet meiner.

Endra med lov 20 juni 2003 nr. 40 (i kraft 1 april 2004, etter res. 20 juni 2003 nr. 728).

§ 33. Barnet sin sjølvråderett.

Foreldra skal gje barnet stendig større sjølvråderett med alderen og fram til det er myndig.

FORVALTNINGSLOVEN

§ 13b. (begrensninger av taushetsplikten ut fra private eller offentlige interesser).

Taushetsplikt etter § 13 er ikke til hinder for:

1. at opplysningene i en sak gjøres kjent for sakens parter eller deres representanter,
2. at opplysningene brukes for å oppnå det formål de er gitt eller innhentet for, bl.a. kan brukes i forbindelse med saksforberedelse, avgjørelse, gjennomføring av avgjørelsen, oppfølging og kontroll,
3. at opplysningene er tilgjengelig for andre tjenestemenn innen organet eller etaten i den utstrekning som trengs for en hensiktsmessig arbeids- og arkivordning, bl.a. til bruk ved vegledning i andre saker,
4. at opplysningene brukes for statistisk bearbeiding, utrednings- og planleggingsoppgaver, eller i forbindelse med revisjon eller annen form for kontroll med forvaltningen,
5. at forvaltningsorganet gir andre forvaltningsorganer opplysninger om en persons forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet og ellers slike opplysninger som det er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver etter lov, instruks eller oppnevningssgrunnlag,
6. at forvaltningsorganet anmelder eller gir opplysninger (jfr. også nr. 5) om lovbrudd til påtalemyndigheten eller vedkommende kontrollmyndighet, når det finnes ønskelig av allmenne omsyn eller forfølgning av lovbruddet har naturlig sammenheng med avgiverorganets oppgaver, og
7. at forvaltningsorganet gir et annet forvaltningsorgan opplysninger (samordning) som forutsatt i lov om Oppgaveregisteret.

Part eller partsrepresentant som blir gjort kjent med opplysninger etter første ledd nr. 1, kan bare bruke opplysningene i den utstrekning det er nødvendig for å vareta partens tarv i saken. Forvaltningsorganet skal gjøre ham merksam på dette. Likeledes kan forvaltningsorganet pålegge taushetsplikt når vitner o.l. får opplysninger undergitt taushetsplikt i forbindelse med at de uttaler seg til organet. Overtreding av taushetsplikt etter dette ledd kan straffes etter straffelovens § 121, dersom vedkommende er gjort merksam på at overtreding kan få slik følge.

Tilføydd ved lov 27 mai 1977 nr. 40, endret ved lov 6 juni 1997 nr. 35 (i kraft 1 nov 1997).

LOV OM HELSEPERSONELL**§ 33. Opplysninger til barneverntjenesten**

Den som yter helsehjelp, skal i sitt arbeid være oppmerksom på forhold som kan føre til tiltak fra barneverntjenestens side.

Uten hinder av taushetsplikt etter § 21 skal helsepersonell av eget tiltak gi opplysninger til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at et barn blir mishandlet i hjemmet eller det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt, jf. lov om barneverntjenester § 4-10, § 4-11 og § 4-12. Det samme gjelder når et barn har vist vedvarende og alvorlige atferdsvansker, jf. nevnte lov § 4-24.

Også etter pålegg fra de organer som er ansvarlige for gjennomføringen av lov om barneverntjenester, skal helsepersonell gi slike opplysninger.

I helseinstitusjoner skal det utpekes en person som skal ha ansvaret for utleveringen av slike opplysninger.

VEDLEGG 2.

Intervjuguide til barneverntjenester

- Hvordan er saksgangen i tvangsekteskapsaker?
- Blir undersøkelsesfasen og foreldrenes opplysning annerledes enn i andre typer saker?
- Hvordan informerer dere foreldrene om undersøkelse, om dere gjør det?, om ikke?, hvorfor?
- Hvordan opplever dere samarbeidet med foreldrene?
- Hvordan jobber dere i saker der ungdommen forteller om at de har noen få uker til de frykter å bli tvangsgiftet?
- Hvilke type erfaring har dere med megling?
- Hvilke tilbud har dere for å hindre at ungdommer blir tvangsgiftet?
- Hvilke tilbud har dere for å følge dem opp?
- Hvilken erfaring har dere med langsiktig oppfølging?
- Hvilke type hjelpetiltak bruker dere?
- Hvilke type plasseringsalternativer har dere?
- Er det noen tiltak dere ser det er behov for?
- Hvordan vurderer dere deres kompetanse til å håndtere saker som berører tvangsekteskap problematikk?
- Hvilke manualer og metoder bruker dere?
- Hvor henter dere faglige råd?
- Hvilke samarbeidspartnere har dere?
- Tror dere vi kunne lære noe fra andre Nordiske land i forhold til håndtering av problematikken?

VEDLEGG 3.

Intervjuguide til samarbeidspartnere

- Hvilke rolle har dere i samarbeid med barneverntjenester?
- I hvilken fase av barneverntjenestens arbeid er dere delaktige?
- Hvem av de berørte partene har dere kontakt med? På hvilken måte? Hvorfor?
- Hvordan jobber dere i saker der ungdommen forteller om at de har noen få uker til de frykter å bli tvangsgiftet?
- Hvilke type erfaring har dere med megling?
- På hvilken måte kan dere hjelpe barnevernet med å hindre at ungdommer blir tvangsgiftet?
- Hvordan opplever dere barnevernet følger opp disse sakene?
- Hva anbefaler dere barnevernet å gjøre?
- Hvordan kan dere bidra med oppfølging?
- Hvilken erfaring har dere med langsiktig oppfølging?
- Hva mener dere om hjelpetiltakene barnevernet gir i slike saker?
- Hva mener dere om barnevernets plasseringsalternativer?
- Hvilke tiltak ser dere det er behov for?
- Hvordan vurderer dere deres kompetanse til å håndtere saker som berører tvangsekteskap problematikk?
- Hvor henter dere faglige råd?
- Hvilke samarbeidspartnere har dere?
- Tror dere vi kunne lære noe fra andre Nordiske land i forhold til håndtering av problematikken?

